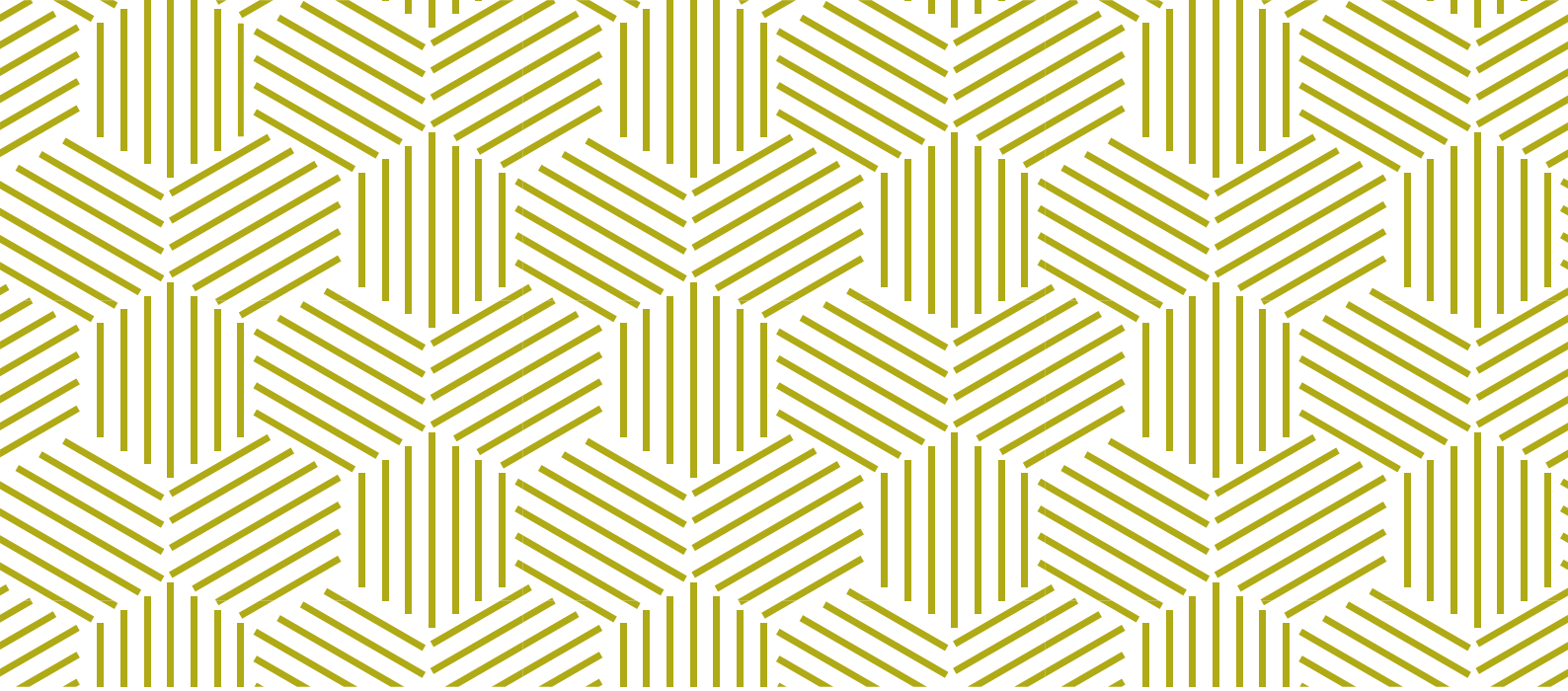

КЛІМАТИЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ЕНЕРГЕТИЧНА СКЛАДОВА

HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG
KIEV

Публікація підготовлена за підтримки Представництва Фонду ім. Г. Бюлля в Україні в січні 2019 року і описує ключові зміни у кліматичній політиці України у 2016–2018 роках, зокрема і більшою мірою у розрізі реформування енергетичного сектору.

Позиції і думки, викладені у тексті, є виключною позицією авторів/ок і можуть не відповідати офіційній позиції Представництва Фонду ім. Г. Бюлля в Україні чи Уряду Німеччини.

Автори/ки:

Ілля Єременко,

голова Української кліматичної мережі;

Мар'яна Винярска,

директорка Експертно-дорадчого центру «Правова аналітика»;

Юлія Мельник,

радниця Української кліматичної мережі, кампейнерка з ВДЕ 350.org в регіоні СЕКЦА.

Редакторка: Оксана Алієва, координаторка програми «Зміна клімату і енергетична політика» Представництва Фонду ім. Г. Бюлля в Україні.

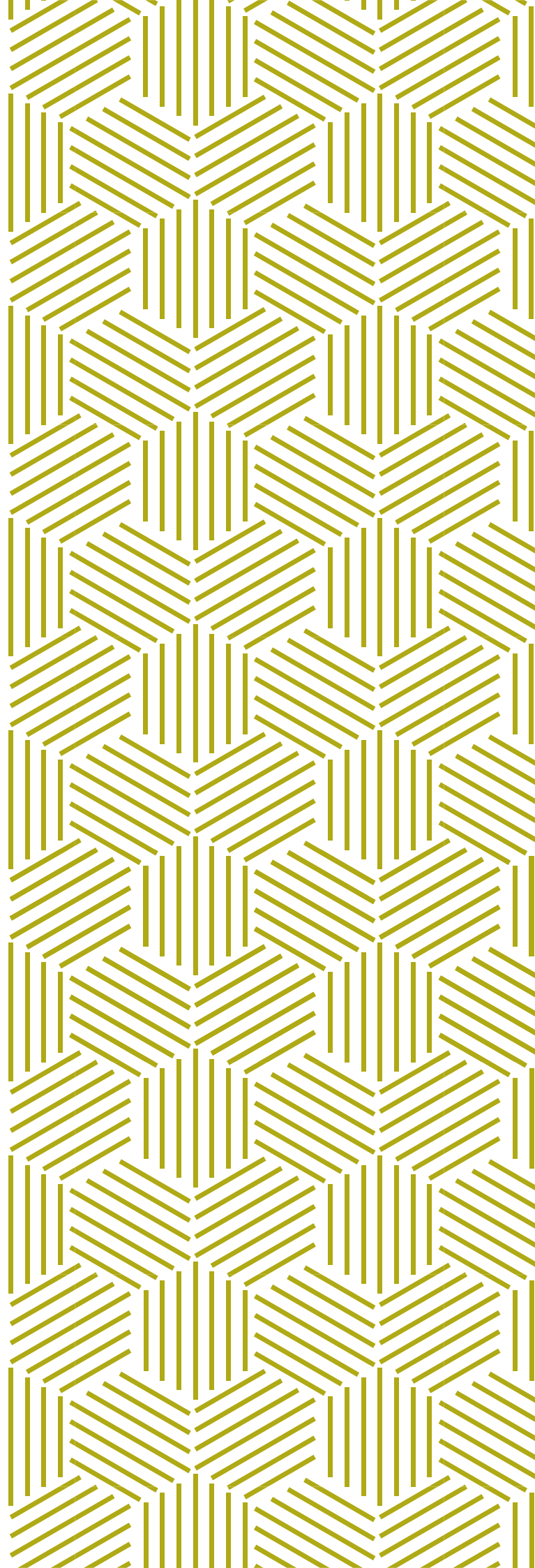
Дизайн і верстка: Анастасія Скокова.

Використано ресурси сайту Freepik.com.

Питання зміни клімату турбують все більше і більше людей. В Україні, на превеликий жаль, ця проблема поки що не розглядається серед найважливіших завдань до розв'язання, але цікавість до неї з часом зростає, особливо серед представників/ць громадянського суспільства, лідерів/ок громад і населення. Вони починають розбиратися не тільки в причинах зміни клімату, як-от викиди парникових газів, видобуток вуглеводнів чи вирубка лісів, але і хочуть дізнатись, як кожна/ен із них на своєму місці можуть долучитися до вирішення проблем і що в цілому відбувається в державі задля цього. Якщо ви також на цьому шляху і хочете дізнатися, хто і що робить в Україні задля того, щоб наша планета не перегрілася, тоді запрошуємо вас до прочитання цієї публікації.

ЗМІСТ

- 4 ВИЗНАЧЕННЯ
І СКОРОЧЕННЯ
- 5 КЛІМАТИЧНА ПОЛІТИКА 1.0,
АБО НАВІЩО ВОНА ПОТРІБНА
- 7 ІЗ ЧОГО СКЛАДАЄТЬСЯ
КЛІМАТИЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ
- 17 ЩО ВПЛИВАЄ
НА КЛІМАТИЧНУ ПОЛІТИКУ
- 19 ЗАЦІКАВЛЕНІ СТОРОНИ, АБО ХТО
ФОРМУЄ КЛІМАТИЧНУ ПОЛІТИКУ
- 24 УКРАЇНСЬКІ НЕУРЯДОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ
І ГРОМАДСЬКИЙ КЛІМАТИЧНИЙ СЕКТОР
- 30 ФІНАНСОВА СКЛАДОВА
КЛІМАТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ
- 34 ЯК ПОЛІПШИТИ
КЛІМАТИЧНУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ
- 38 ДОДАТОК 1
- 40 ДОДАТОК 2

ВИЗНАЧЕННЯ І СКОРОЧЕННЯ

ВДЕ — відновлювані джерела енергії.

ВРУ, ВР — Верховна Рада України.

ЕЕ — енергоефективність.

ЄС — Європейський Союз.

МВК — міжвідомча комісія із забезпечення виконання рамкової конвенції ООН з питань змін клімату, створена постановою КМУ № 583 від 14 квітня 1999 р.

МФО — міжнародні фінансові організації. Із тих, що діють в Україні, це визначення охоплює: Світовий Банк (СБ), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР), Міжнародна фінансова корпорація (ІФС).

НВВ, NDC — національно визначений внесок; цілі зі скорочення викидів, подані Україною до секретаріату РКЗК ООН в рамках Паризької угоди.

НПА — нормативно-правові акти.

ОСББ — об'єднання співвласників багатоквартирних будинків.

ОТГ — об'єднані територіальні громади.

ПГ — парникові гази.

ПДСЕ(К)Р — план дій сталого енергетичного (і кліматичного) розвитку. Стратегічний документ, який мають подати міста-підписанти Угоди мерів протягом двох років з дати приєднання до угоди. Кліматичний компонент доданий до планів у 2015 році.

ПДСЕ(К)Р має описувати, як місто планує скоротити викиди та адаптуватися до змін клімату шляхом інфраструктурних та управлінських заходів.

СЕКЦА — регіон, що включає Східну Європу, Кавказ, та Центральну Азію.

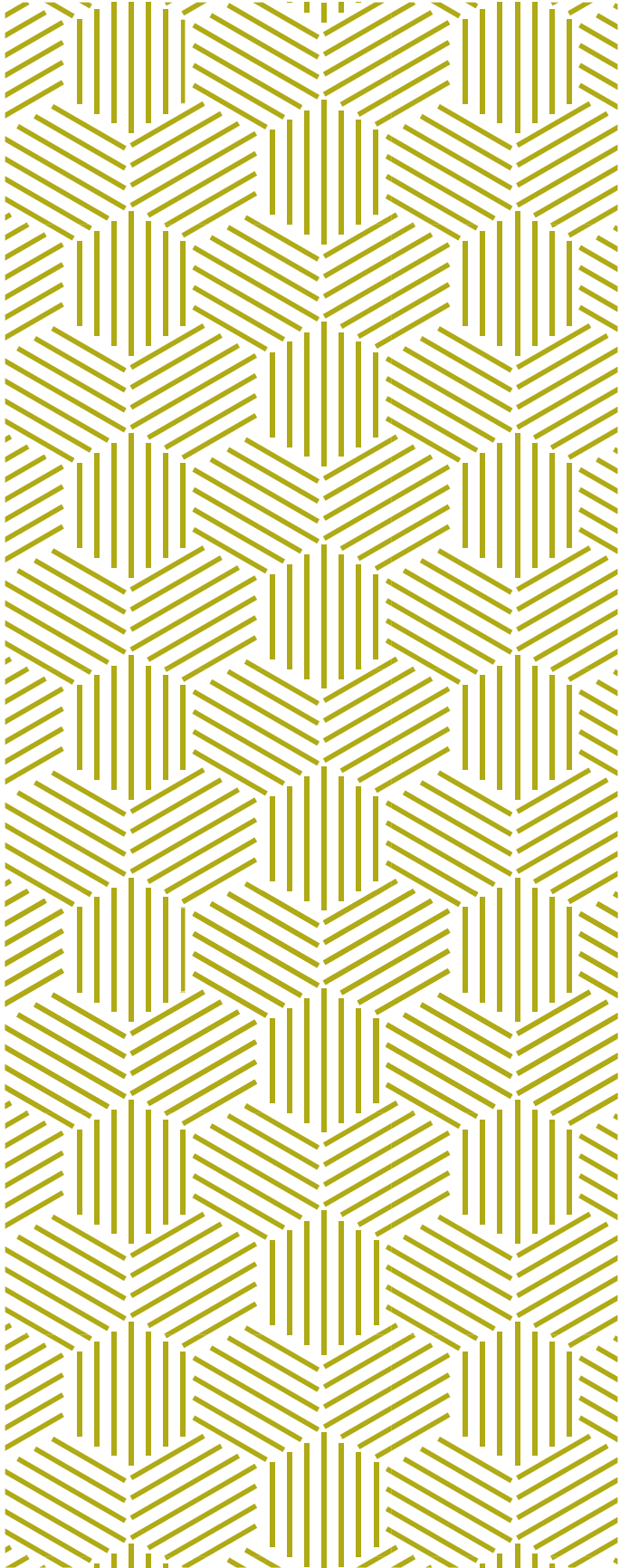
СТВ — система торгівлі викидами — це інструмент, який перетворює викиди парникових газів на товар. Підприємства сектору отримують квоти на викиди, і якщо їх викиди більші за квоти — дефіцит потрібно придбати в інших підприємств. Якщо ж підприємство вживає заходів зі скорочення викидів, то має можливість продати надлишкові квоти. У світі існує декілька систем торгівлі викидами в різних країнах, які діють незалежно одна від одної. Найбільший ринок викидів розгорнутий у Європейському Союзі.

Третій енергетичний пакет — законодавство ЄС з лібералізації ринків газу та електрики. Основним елементом Третього енергопакету є анбандлінг власності, що вимагає відокремлення видобувних та збутових підрозділів від транспортних магістралей та створення Національного Регулятора. Як член Енергетичного співтовариства, Україна має імплементувати вимоги Третього енергопакету у національне законодавство.

ОМС — органи місцевого самоврядування.

РКЗК ООН — Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату.

КЛІМАТИЧНА ПОЛІТИКА 1.0, АБО НАВІЩО ВОНА ПОТРІБНА

Починаючи з кінця ХХ століття, коли зміни клімату внаслідок глобального потепління стали очевидними, політики в усьому світі почали домовлятися про заходи щодо зменшення викидів парникових газів, що виробляються внаслідок людської діяльності, та пом'якшення можливого впливу на клімат. Унаслідок цього почала формуватися світова кліматична політика, яка знайшла своє відображення на національному і локальному рівнях країн і регіонів світу. До цього процесу активно долучаються науковці, адже поштовх цим процесам дав перший звіт Міжурядової групи експертів з питань зміни клімату (IPCC, Intergovernmental panel on climate change) від 1990 року. Також не стоять осторонь представники/ці громадськості та активісти/ки, які відтоді активно тиснуть на відповідальних за прийняття політичних рішень у сфері зміни клімату, щоб ті більш рішуче ставилися до вирішення проблеми.

Отже, для цілей цієї публікації до поняття «кліматична політика» включено будь-які дії органів влади, що здійснюються з метою скорочення викидів парникових газів або адаптації до змін клімату, а також відповідні дії інших зацікавлених сторін (яких саме, ми розглянемо далі в публікації).

Варто зазначити, що переважна більшість світової економіки спирається на джерела енергії або технології виробництва, які вивільняють парникові гази майже на кожному етапі виробництва, транспортування, зберігання, постачання та утилізації, а консенсус світових учених приписує глобальне потепління саме викидам CO₂ та інших пар-

никових газів. Цей тісний зв'язок між глобальним потеплінням та економічною життєдатністю впливає майже на всі аспекти національної економіки держави.

Таким чином, питання кліматичної політики охоплює сектор енергетики і енергоефективність зокрема, сферу охорони довкілля, комунального господарства, сільського господарства та продовольства, будівництва та містопланування в контексті адаптації до змін клімату, охорони здоров'я, водний, лісовий та транспортний сектор, земельні питання, управління відходами тощо. Окрім цього, до кліматичної політики можна зарахувати інтеграцію теми змін клімату в систему державної освіти та здійснення державою просвітницьких заходів щодо зміни клімату.

Енергетичний сектор України сягав 67 % у загальних обсягах викидів ПГ у 2016 році. Серед них приблизно 81 % викидів утворюються в категорії «Спалення палива», а решта через витoki від твердого палива, нафти та газу¹ (рис. 1).

Це означає, що будь-які дії, спрямовані на скорочення викидів від сектору енергетики, як-от зменшення використання викопного палива чи скорочення споживання енергії (енергоефективність і енергозбереження), будуть у першу чергу ефективні і вестимуть до скорочення національних викидів², а отже будуть спрямовані на протидію змінам клімату, навіть якщо така їхня мета і не запланована. Тому значна частина цього дослідження описує, зокрема, зміни в сфері енергетики і енергетичної політики, які можуть мати вплив на викиди.

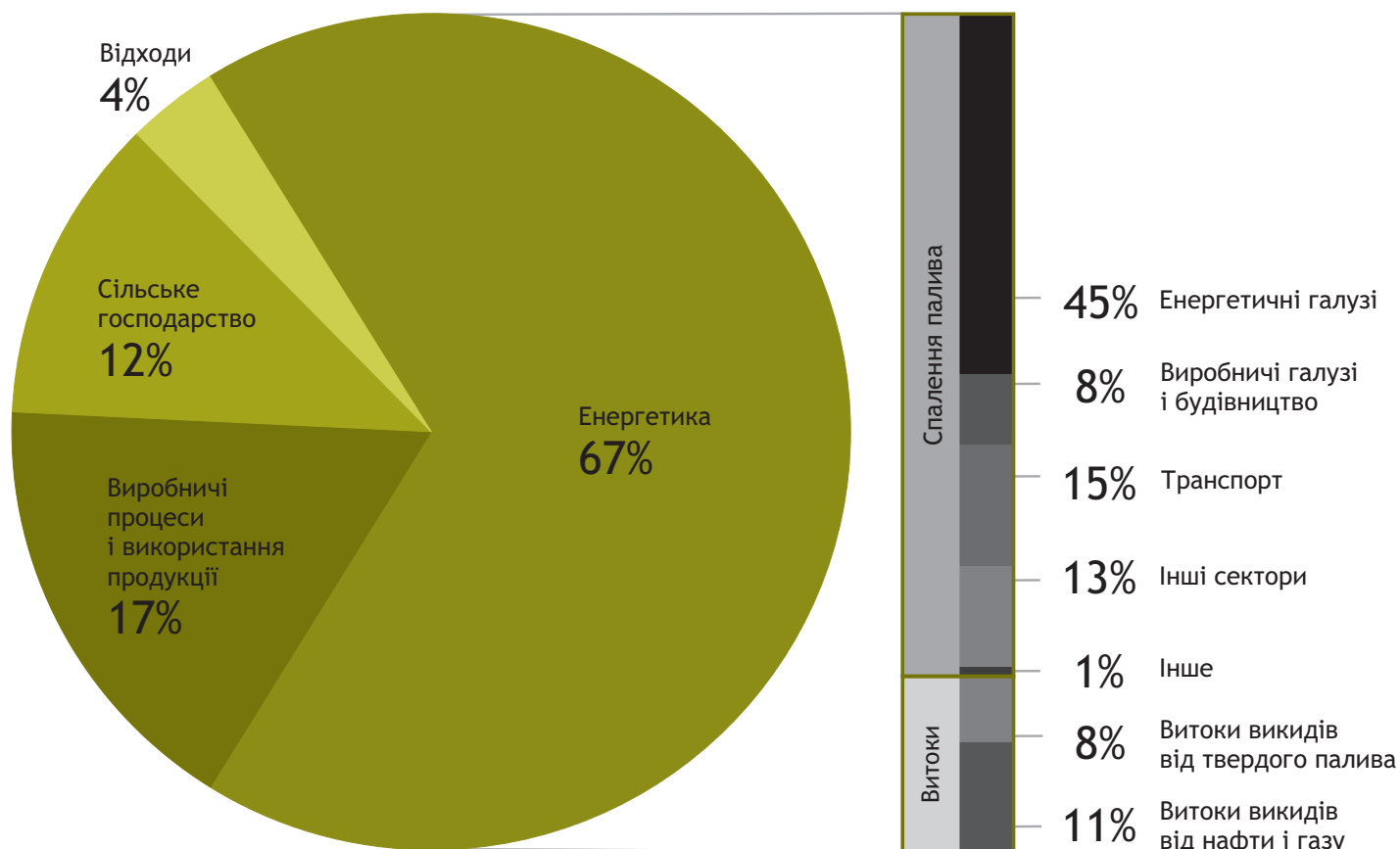
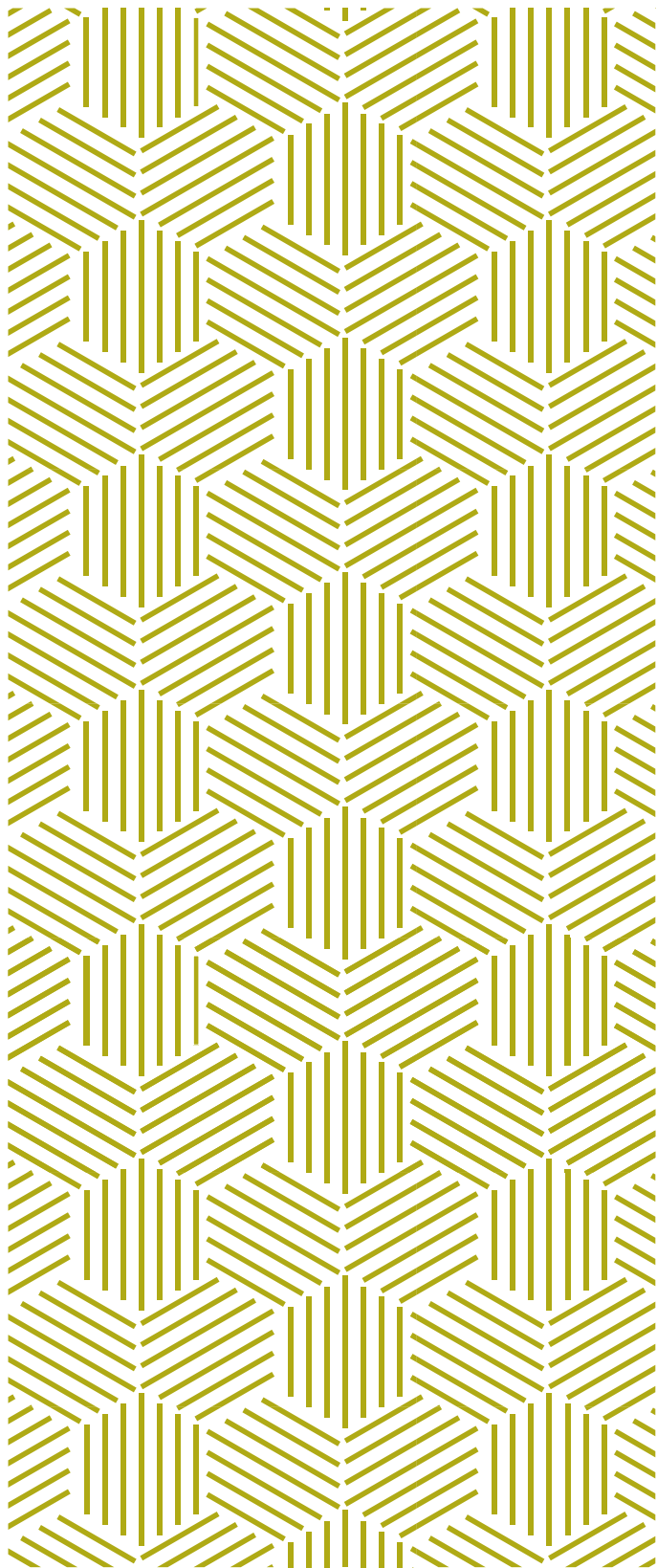

Рис. 1. Структура викидів парникових газів України в 2016 році

1 Національний кадастр викидів парникових газів 2018: <https://unfccc.int/documents/106947>

2 Стратегія низьковуглецевого розвитку: <https://menr.gov.ua/news/31815.html>

ІЗ ЧОГО СКЛАДАЄТЬСЯ КЛІМАТИЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

Міжнародні угоди і зобов'язання

Паризька угода. На міжнародному рівні найбільшою подією за останні 4 роки стало прийняття у 2015 році Паризької угоди — рамкового документу щодо спільних дій, спрямованих на скорочення викидів ПГ. Угода закріплює цифру +2 °С як верхню допустиму межу підвищення глобальної температури і закликає всі країни докласти значних зусиль, щоб не перевищити зростання глобальної температури понад +1,5 °С. Для приєднання до Угоди країни подавали національно-визначені внески (НВВ) зі скорочення викидів парникових газів, тобто цілі, наскільки країна планує скоротити власні викиди як реагування на зміну клімату. Україна підписала і ратифікувала Паризьку угоду вже у 2016 році, але подала вкрай не амбітний внесок, який передбачає можливість не скорочення, а зростання до 2030 року³ кількості викидів на 40 % порівняно з поточним рівнем викидів. Однак ратифікація Україною нової міжнародної кліматичної угоди привернула увагу до проблеми зміни клімату на національному рівні. Також важливо, що на кліматичних переговорах ООН у кінці 2018 року в м. Катівіце (Польща) Міністр Остап Семерак заявив про початок процесу перегляду НВВ, який триватиме в 2019–2020 роках.

Європейське енергетичне співтовариство — це міжнародна організація, що включає в себе країни Євросоюзу і треті країни. Мета — розширення енергетичного ринку Євросоюзу на країни Південно-Східної Єв-

3 <http://climategroup.org.ua/wp-content/uploads/2007/02/zayavaCOP23.pdf>

ропи, включно з Україною. Україна приєдналася до Енергетичного співтовариства в 2009 році, чим зобов'язалася транспонувати (затверджувати) й імплементувати (впроваджувати) директиви та інші документи ЄС у сфері енергетики. Виконання всіх зобов'язань дозволить задіяти інструменти кліматичної політики, які не працюють в Україні через недосконале законодавство. Також це зменшить вплив лобі викопної енергетики через прозорість і лібералізацію енергетичних ринків. Секретаріат співтовариства надає уряду підтримку в розробці нормативних документів і спонукає до впровадження реформ. Терміни впровадження більшості директив уже минули, тож Україна запізнюється зі впровадженням реформ. Станом на серпень 2018 року Секретаріат співтовариства так оцінює прогрес України у впровадженні законодавства за напрямками, пов'язаними з кліматом⁴ (рис. 2).

Тобто впровадження законодавства у сфері регулювання відновлюваної енергетики і енергоефективності оцінюється як достатньо успішне, а у галузі клімату, як таке, що тільки починається. Разом з тим ступінь розробки і прийняття законодавства у цих галузях теж відрізняється і є найвищим для сфери енергоефективності і найнижчим для клімату.

Що важливо, в 2018 році в Енергетичному співтоваристві створено Комітет з питань клімату і енергетики, співголовою якого є Міністр екології України Остап Семерак. Цим же рішенням рекомендовано підготувати інтегровані кліматично-енергетичні плани на період 2021–2030 років⁵.

Для допомоги країнам з розробкою планів 22 червня 2018 року співтовариством створено міжнародну робочу групу, до якої увійшли експерти з кожної країни-

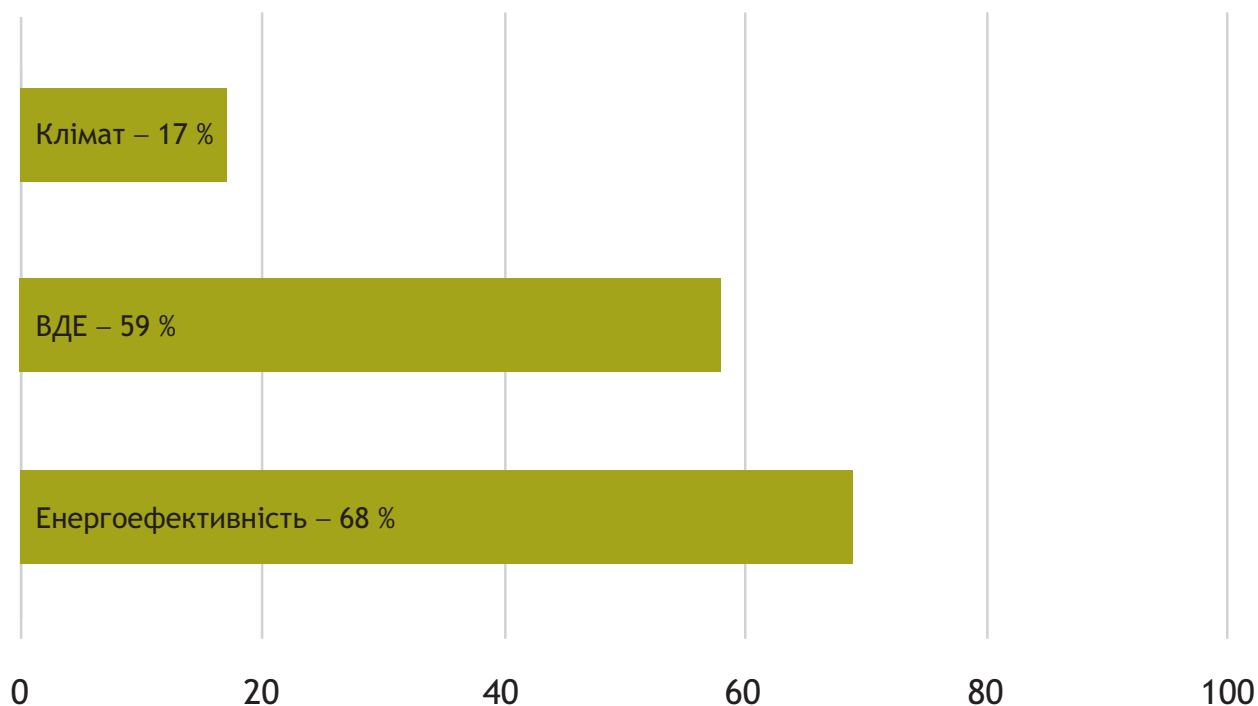

Рис. 2. Відсоток впровадження законодавства відповідно до вимог Енергетичного співтовариства

4 Річний моніторинговий звіт Енергетичного співтовариства:

https://www.energy-community.org/dam/jcr:05c644e0-3909-4c26-84f5-e1cdb63e1af4/ECS_IR2018.pdf

5 Рекомендації ради міністрів Енергетичного співтовариства, 3 січня 2018:

https://www.energy-community.org/dam/jcr:de3adce9-e047-4fb3-a632-f63c64a5c9c6/REC_2018_01_MC_CLI.pdf

учасниці договору про заснування співтовариства, в тому числі з України.

Останній важливий документ щодо кліматичної політики, опублікований співтовариством, — Маніфест Вахау⁶. Він визначає основи інтегрованої кліматичної та енергетичної політики в Енергетичному співтоваристві на період до 2030 року, а також декларує наміри співтовариства співпрацювати з країнами задля більших зусиль із протидії змінам клімату.

Відповідальним за розробку інтегрованого кліматично-енергетичного плану в Україні є Міністерство енергетики і вугільної промисловості. Процес підготовки плану має розпочатися у 2019 році. Міненерго повинно створити відповідну робочу групу. Станом на січень 2019 року ця робота поки не розпочалась.

Угода про асоціацію Україна—ЄС та інші процеси, пов'язані з євроінтеграцією. Законодавство в сферах довкілля та енергетики розробляється і закони приймаються в тому числі задля виконання Угоди про асоціацію. Євросоюз вимагає відповідних реформ від України і фінансує розробку законів та підтримку їх прийняття.

У додатку XXXI до глави 6 Угоди про асоціацію між Україною і ЄС зазначено зобов'язання в сфері клімату та енергетики. Значний вплив на кліматичну політику матиме запровадження системи торгівлі викидами (СТВ), як це передбачено Угодою. Протягом останніх двох років значні зусилля спрямовані на розроблення нормативної бази для запровадження СТВ. Розроблено проект за-

кону, що регулює моніторинг викидів парникових газів⁷, прийняття якого є передумовою запровадження СТВ. Світовий Банк⁸, GIZ⁹ та інші організації реалізують проекти, націлені на створення СТВ. На думку Української кліматичної мережі, поспішне запровадження СТВ у найближчі 5 років може мати негативні наслідки в Україні через системні проблеми у сфері реалізації державної політики, пов'язані з корупцією, невиконанням законодавства, відсутністю систем контролю та моніторингу тощо¹⁰.

Для виконання Угоди про асоціацію Україна має здійснювати довготермінові заходи зі скорочення викидів та розробити план дій на довготермінову перспективу з адаптації до змін клімату. В Угоді (ст. 365) також передбачено розроблення галузевих стратегій щодо покращення якості повітря, промислового забруднення та промислових аварій; стратегій залучення інвестицій в інфраструктуру й технології; розвиток всеосяжної стратегії у сфері навколишнього середовища; інтеграцію природоохоронної політики в інші сфери політики; визначення необхідних людських і фінансових ресурсів. Також в Угоді (ст. 293) зазначені заходи щодо використання збалансованих джерел відновлюваної енергії та енергозберігаючих продуктів і послуг. Детальний опис зобов'язань України наведено в *Додатку 1*.

Східне партнерство. Метою Східного партнерства є співпраця між країнами ЄС та країнами східного партнерства для вирішення спільних проблем. Зміна клімату не є пріоритетним напрямком партнерства, а питання

6 Пояснення на сайті УКМ щодо Маніфесту Вахау: <http://climategroup.org.ua/?p=5083>

7 Повідомлення про оприлюднення проекту закону: <https://menr.gov.ua/news/32500.html>

8 Сторінка проекту «Партнерство заради ринкової готовності»: <https://www.thepmr.org/country/ukraine-0>

9 Листівка проекту “Support for the Establishment of an Emission Trading Scheme (ETS) in Ukraine”: <https://www.giz.de/en/downloads/giz2018-en-ets-ukraine.pdf>

10 Позиція УКМ щодо СТВ: http://climategroup.org.ua/wp-content/uploads/2007/02/Pozycja_UKM_schodo_STV_Ua.pdf

ня енергетики розглядаються в світлі енергетичної безпеки. У 2017 році оновлено робочий документ ЄС по східному партнерству¹¹, яким заплановано діяльність з енергоефективності, лібералізації енергоринків, скорочення викидів на 20 % на місцевому рівні та підвищення зобов'язань органів місцевої влади тощо.

Діяльність Східного партнерства не чинить прямого впливу на кліматичну політику і віддзеркалює зобов'язання за іншими міжнародними угодами: Паризькою угодою, Угодою про асоціацію Україна—ЄС тощо. Приймаючи заяви і декларації, Східне партнерство підтримує політичне лідерство для тем енергетики і клімату, що підіймає важливість цих тем і в національній політиці. Зокрема в 2016 році прийнято декларацію про довкілля і зміни клімату¹², на досягнення цілей якої Мінприроди розробило дорожню карту¹³. Цілі східного партнерства — це один із факторів, що впливає на тематичну спрямованість фінансової допомоги від ЄС Україні. Якщо тема клімату й енергетики актуалізується в рамках партнерства, то для України це може відкрити доступ до додаткових ресурсів у цих сферах.

5 грудня 2017 року Верховна Рада **проголосувала за приєднання України до Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії (IRENA)**¹⁴, означивши в такий спосіб підтримку світової тенденції переходу на ВДЕ. IRENA забезпечує

держави-члени аналітичними продуктами щодо ВДЕ та сприяє пошуку інвесторів для впровадження спільних проектів.

Найбільшою міжнародною ініціативою зі скорочення викидів на місцевому рівні є **Угода мерів**¹⁵. Міста-підписанти мають розробити План дій сталого енергетичного і кліматичного розвитку (ПДСЕ(К)Р), у якому запланувати 40 % скорочення викидів до 2030 року або 20 % до 2020 року для міст, що приєдналися до угоди до 2015 року. В Україні угоду підписали 160 міст (128 приєдналися за останні 4 роки), і 71 з них уже має такий план. Однак не всі ПДСЕ(К)Р ведуть до реального скорочення викидів через помилки в розрахунках, маніпуляції з вибором базового року, відсутність джерел фінансування та загальну інституційну слабкість органів самоврядування¹⁶. Усі ПДСЕ(К)Р, розроблені після 2015 року, мають складову адаптації до змін клімату.

Національне законодавство

Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року¹⁷ схвалена урядом 7 грудня 2016 року на виконання Паризької угоди. До цієї дати в Україні не існувало розробленого курсу кліматичної політики, а відтак практично не було систематичних дій національної влади задля скорочення викидів чи адаптації до змін клімату.

11 “Eastern Partnership — 20 Deliverables for 2020 Focusing on key priorities and tangible results”:

https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/swd_2017_300_f1_joint_staff_working_paper_en_v5_p1_940530.pdf

12 Люксембурзька декларація:

http://ec.europa.eu/environment/international_issues/pdf/declaration_on_cooperation_eastern_partnership.pdf

13 Дорожня карта до Люксембурзької декларації: <https://menr.gov.ua/news/31791.html>

14 Закон про приєднання до IRENA: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2222-19>

15 Офіційний сайт Угоди мерів: <https://www.covenantofmayors.eu/en/>

16 Звіт про результати аналізу ПДСЕР: <http://ecoclubrivne.org/pdser/>

17 Розпорядження КМУ Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року:

<https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249573705>

Основні напрями реалізації Концепції:

- зміцнення інституційної спроможності щодо формування і забезпечення реалізації державної політики у сфері зміни клімату;
- запобігання зміні клімату через скорочення антропогенних викидів і збільшення абсорбції ПГ та забезпечення поступового переходу до низьковуглецевого розвитку держави;
- адаптація до зміни клімату, підвищення опірності та зниження ризиків, пов'язаних із зміною клімату.

На виконання цієї Концепції розпорядженням Кабінету Міністрів України **затверджено план заходів¹⁸ щодо виконання Концепції** державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року (№ 878-р від 06.12.2017), яким передбачено:

- Розроблення та внесення на розгляд Кабінету Міністрів України проектів Законів України щодо запровадження систем: моніторингу, звітності та верифікації викидів ПГ, торгівлі квотами на викиди ПГ.
- Розроблення та внесення на розгляд Кабінету Міністрів України проектів актів про внесення змін до Положення про Міжвідомчу комісію із забезпечення виконання Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1999 р. № 583, у частині розширення її завдань відповідно до положень Паризької угоди та положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, пов'язаних із зміною клімату; схвалення Стратегії низьковуглецевого розвитку України на період до 2030 року; затвердження

Державної науково-технічної програми у сфері зміни клімату; затвердження порядку здійснення моніторингу та звітності викидів ПГ; затвердження порядку здійснення верифікації викидів ПГ; затвердження порядку підготовки Національного плану розподілу квот між установками; затвердження порядку функціонування дозвільної системи на викиди ПГ; затвердження комплексного Національного плану з енергетики та зміни клімату на 2021–2030 роки; схвалення Стратегії адаптації до зміни клімату України на період до 2030 року.

- Забезпечення постійного вдосконалення національної системи інвентаризації антропогенних викидів із джерел і абсорбції поглиначами ПГ на основі застосування кращих практик проведення інвентаризації та з урахуванням рекомендацій міжнародних експертів з перевірки національної звітності за міжнародними угодами у сфері зміни клімату.
- Ідентифікація міжнародних баз даних про найкращі доступні технології, спрямовані на скорочення антропогенних викидів, збільшення абсорбції ПГ та адаптацію до зміни клімату, створення умов для доступу населення і суб'єктів господарювання до таких баз даних.
- Підготовка та внесення на розгляд Міжвідомчої комісії із забезпечення виконання Рамкової конвенції ООН про зміну клімату пропозицій щодо механізму інтеграції заходів із запобігання зміні клімату та адаптації до неї в регіональній стратегії розвитку і плани заходів з їх реалізації; впровадження новітніх фінансових інструментів та механізмів державно-приватного партнерства у сфері зміни клімату; пріоритетних заходів з

¹⁸ Про затвердження плану заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року: Розпорядження КМУ від 06.12.2017 № 878-р: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2017-%D1%80>

адаптації до зміни клімату для секторів економіки, об'єктів життєдіяльності населення, сфери охорони здоров'я; прогресивних підходів до стимулювання суб'єктів господарювання усіх форм власності до реалізації проектів із запобігання зміні клімату та адаптації до неї з урахуванням найкращої світової практики та умов запровадження ринкових і неринкових механізмів, передбачених Паризькою угодою; пріоритетних підходів та інструментів скорочення антропогенних викидів від усіх категорій джерел; реалізації потенціалу збільшення обсягу поглинання ПГ до 2030 року у сферах раціонального використання та охорони земель і лісового господарства; удосконалення фіскальних та ринкових інструментів скорочення викидів ПГ.

- Забезпечення функціонування спеціально уповноваженого органу з питань моніторингу, звітності та верифікації викидів ПГ і торгівлі квотами на викиди ПГ.
- Розроблення рекомендацій з адаптації сільського господарства до зміни клімату на період до 2030 року.
- Розроблення і затвердження середньострокового плану дій з адаптації лісового господарства України до зміни клімату та ін.

Стратегію низьковуглецевого розвитку України до 2050 року¹⁹ члени уряду підтримали протокольним рішенням 18 липня 2018 року. Формально стратегія не має статусу в Україні, вона не затверджена урядом, а лише рекомендована до подачі в РКЗК ООН. Стратегію розроблено Мінприроди за підтримки проектів міжнародної допомоги. Документ моделює декілька сценаріїв розвитку економіки, які відрізняються обсягом підтримки ВДЕ та енергоефективності. За найбільш «зеленим» сценарієм викиди у 2050 році ста-

новлять 31 % від рівня 1990 року. (приблизно, рівень 2016 року). Для України ця стратегія — чи не перший документ на часовий горизонт більше як 30 років. Мінприроди вважає досягненням, що Україна є восьмою країною, яка подала таку стратегію до секретаріату РКЗК. З другого боку, стратегія не має важелів для реалізації і не веде до скорочення викидів від поточного рівня.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України (№ 605-р від 18.08.2017) схвалено **Енергетичну стратегію України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»**. Стратегія буде втілюватись у три етапи, на кожному з яких передбачені свої цілі і завдання:

Етап 1 — реформування енергетичного сектору (до 2020 р.):

- завершення імплементації Третього енергетичного пакету;
- створення ринку вугільної продукції (реструктуризація буде супроводжуватися комплексом заходів із пом'якшення соціальних та екологічних наслідків ліквідації/консервації вугільних шахт);
- забезпечення дотримання високих екологічних норм виробництва, транспортування, трансформації та споживання енергії, фінансування інвестиційних проектів у рамках Національного плану скорочення викидів від великих спалювальних установок;
- досягнення прогресу у сфері відновлюваних джерел енергії через збільшення їхньої частки у кінцевому споживанні до 11 %.

Етап 2 — оптимізація та інноваційний розвиток енергетичної інфраструктури (до 2025 р.)

- інтеграція української енергосистеми із зоною континентальної Європи ENTSO-E

¹⁹ Стратегія низьковуглецевого розвитку України: https://unfccc.int/sites/default/files/resource/Ukraine_LEDS_en.pdf

- (Європейська мережа системних операторів передачі електроенергії) в режимі експлуатації;
- повна інтеграція у європейську систему транспортування газу;
- реалізація інвестиційних проектів у рамках Національного плану скорочення викидів від великих спалювальних установок;
- формування місцевих систем теплопостачання на основі економічно обґрунтованого врахування потенціалу місцевих видів палива, логістики постачання, регіональної та загальнодержавної інфраструктури;
- модернізація та вдосконалення системи обліку й залучення споживача до управління власним попитом на енергетичні ресурси;
- інтенсивне залучення інвестицій у сектор відновлюваних джерел енергії.
- запровадження механізмів залучення інвестицій для реалізації програми заміщення потужностей, що мають бути виведені з експлуатації, новою енергетичною інфраструктурою;
- підвищення рівня корпоративного управління суб'єктів господарювання та їх спроможності використовувати доступні інструменти внутрішнього та зовнішнього ринків капіталу й ресурсів енергетичного ринку України;
- очікується модернізація та вдосконалення систем обліку й залучення споживача до управління власним попитом на енергетичні ресурси;
- забезпечення повного покриття внутрішніх потреб у природному газі власними ресурсами через збільшення видобутку.
- запровадження стандартів будівництва «пасивний дім»;
- досягнення цільових показників скорочення викидів SO₂, NO_x та пилу згідно з Національним планом скорочення викидів від великих спалювальних установок та запровадження в Україні системи торгівлі квотами на викиди ПГ;
- збільшення національного газовидобутку, зокрема нетрадиційного газу та видобутку на континентальному шельфі й у межах виключної (морської) економічної зони України;
- досягнення вугільним сектором конкурентних та прозорих умов функціонування;
- збільшення частки відновлюваних джерел енергії у структурі загального первинного постачання енергії до 25 %.

Виходячи з цієї стратегії, можна побачити, що на національному рівні економічні інтереси переважають над кліматичними. Стратегія передбачає скорочення викидів на 20 % від рівня 2010 року і лише 25 % ВДЕ, чого недостатньо для повного переходу на ВДЕ до 2050 року і досягнення цілей Паризької угоди. Хоча в преамбулі стратегії наголошено на важливості змін клімату та визнається світовий тренд переходу на ВДЕ, сама стратегія орієнтована на викопне паливо.

На виконання стратегії у червні 2018 року Кабінетом Міністрів був затверджений план заходів з реалізації її першого етапу «Реформування енергетичного сектору (до 2020 року)». Як і сама стратегія, план не ставить розв'язання проблеми зміни клімату на перше місце і є досить консервативним з точки зору продовження використання викопного палива. Окремо варто зазначити, що процес розробки плану заходів відбувався без залучення широкого кола

Етап 3 — забезпечення сталого розвитку (до 2035 р.)

- інноваційний розвиток енергетичного сектору й будівництво нової генерації;

зацікавлених сторін, що спричинило ряд критичних зауважень з боку громадськості.

Національний план дій з енергоефективності до 2020 року²⁰ передбачає, завдяки енергоефективним заходам, скорочення споживання енергії на 9 % порівняно з середньорічним споживанням 2005–2009 років, у першу чергу в побутовому секторі (50 %) та промисловості (25 %). Обсяг потрібних інвестицій для підвищення енергоефективності будівель оцінено від 50 до 100 млрд доларів США. Основні інструменти впровадження плану: комерційний облік, енергоаудит, створення фонду енергоефективності, нові стандарти у сфері енергоефективності, ЕСКО-механізм, енергетичний менеджмент, фінансова підтримка заходів державою, розподіл монополій у сфері тепlopостачання. План не оцінює потенційне скорочення викидів завдяки енергоефективності та жодного разу не згадує питання змін клімату. Розрахувати скорочення викидів можна, виходячи з заявленого планом зменшення споживання енергії — 6,5 млн тонн нафтового еквіваленту. Для України²¹ це означає уникнення 13,9 млн тонн CO₂, або близько 4 % загальних викидів.

Національний план дій з відновлюваної енергетики до 2020 року²² має за мету збільшити частку ВДЕ з 3,8 % у 2009-му до 11 % у 2020 році у кінцевому обсязі споживання енергії. За рахунок ВДЕ планується генерувати енергію, еквіваленту 8,5 млн тонн нафтового еквіваленту. Це відповідає 6 % викидів парникових газів в Україні. Найбільше зросте генерація від сонячної, вітрової та біоенергетики. Попри назву план

не містить переліку дій для досягнення поставлених цілей. У розмитих формулюваннях план пропонує збільшувати потужності у вищезгаданих секторах, але не пропонує, яким чином це має статися. У кінці 2017 року в Україні з ВДЕ (включно з великими гідроелектростанціями) генерувалося 6,7 %²³ «чистої» енергії у кінцевому енергоспоживанні. Відповідно до оцінок²⁴, за таких темпів мета Національного плану не може бути досягнута до 2020 року.

Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» визначає, що вплив на довкілля пов'язаний із будь-якими наслідками планової діяльності, в тому числі для клімату (ст. 1). Визначено, що звіт оцінки впливу на довкілля включає опис факторів довкілля, які ймовірно зазнають впливу з боку планованої діяльності та її альтернативних варіантів, у тому числі кліматичні фактори (зміна клімату та викиди ПГ). Таким чином визначено необхідність урахування аспектів впливу планової діяльності на глобальну зміну клімату. Але сьогодні не існує чітких методик та інструкцій щодо визначення оцінки впливу на довкілля.

Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» стосовно аспектів клімату лише визначає, що наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, — це будь-які ймовірні наслідки в тому числі для клімату. Цей Закон фактично зобов'язує оцінювати вплив на довкілля і клімат при розробці і виконанні документів державного планування (стратегій, програм і планів розвитку), які передбачають реалізацію видів діяльності (або які містять види діяльності та

20 Розпорядження КМУ від 25.11.2015р № 1228-р: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1228-2015-%D1%80>

21 Коефіцієнт для перерахунку тонн нафтового еквіваленту у викиди CO₂: https://data.worldbank.org/indicator/EN.ATM.CO2E.EG.ZS?view=chart&year_high_desc=false

22 Розпорядження КМУ від 01.10.2014 №902-р: <https://zakon.rada.gov.ua/go/902-2014-%D1%80>

23 <https://www.facebook.com/SDSavchuk/posts/601699173617618>

24 https://ua.boell.org/sites/default/files/perehid_ukraini_na_vidnovlyuvanu_energetiku_do_2050_roku.pdf

об'єкти), щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, або які вимагають оцінки, зважаючи на ймовірні наслідки для територій та об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі. Але варто зазначити, що механізму реалізації цього положення, зокрема інструментарію визначення оцінки впливу на клімат, на нормативному рівні не розроблено. З іншого боку, прийняття цього Закону підвищує можливості громадськості впливати на документи стратегічного характеру, в тому числі пов'язані зі змінами клімату.

Розроблено пакет законодавства щодо обліку та моніторингу викидів ПГ в Україні. Концепція²⁵ представлена у Міністерстві екології і природних ресурсів у 2018 році, в ній ідентифіковано основні проблеми в Україні щодо моніторингу, звітності та верифікації викидів та передбачено законодавство, яке має бути розроблене. Станом на січень 2019 року подано на розгляд до Верховної Ради України проект Закону України «Про моніторинг звітності та верифікацію викидів ПГ».

Постановою КМУ від 25.10.2017 затверджено **план заходів з виконання Угоди про асоціацію Україна—ЄС.** У сфері розроблення політики з питань зміни клімату передбачено, серед іншого, розроблення проекту Акту щодо схвалення стратегії низьковуглецевого розвитку України на період до 2030 року до 31.12.2019 року; розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України законопроекту про систему моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів, зокрема з визначенням уповноважених органів та акредитації верифікаторів до 31.12.2018 року (що і було зроблено);

розроблення проектів постанов Кабінету Міністрів України щодо порядку здійснення моніторингу та звітності викидів парникових газів та щодо порядку здійснення акредитації та верифікації; розроблення та прийняття відповідного нормативно-правового акта щодо забезпечення впровадження системи торгівлі квотами на викиди парникових газів, зокрема з визначенням уповноваженого органу; визначення переліку парникових газів та розроблення критеріїв включення до об'єктів регулювання системи моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів; розроблення та прийняття відповідного нормативно-правового акта щодо переліку об'єктів регулювання системи торгівлі квотами на викиди парникових газів та переліку таких об'єктів; розроблення та прийняття відповідного нормативно-правового акта щодо процедури визначення питомих показників викидів парникових газів за видами діяльності в промисловості/енергетиці та видах продукції; розроблення та прийняття відповідного нормативно-правового акта щодо механізму та плану розподілу квот на викиди парникових газів для об'єктів регулювання системи торгівлі квотами на викиди парникових газів; розроблення та прийняття відповідного нормативно-правового акта щодо процедури обігу одиниць квоти на викиди парникових газів об'єктів регулювання системи торгівлі квотами на викиди парникових газів; розроблення методичного керівництва з розрахунку викидів парникових газів та здійснення моніторингу викидів, включаючи шаблони плану моніторингу та звіту про викиди; здійснення пілотних проектів системи моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів в секторах енергетики та промисловості та ін.

25 Концепція Національного пакету законодавства у сфері моніторингу, звітності та верифікації викидів ПГ в Україні: <https://menr.gov.ua/news/31967.html>

На виконання Угоди про асоціацію Україна—ЄС прийнято ряд законів у сфері енергоефективності:

Закон України «Про енергетичну ефективність будівель» від 22.06.2017 року, який визначає правові, соціально-економічні та організаційні засади діяльності у сфері забезпечення енергетичної ефективності будівель і спрямований на зменшення споживання енергії у будівлях.

Закон «Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання» від 09.06.2018 року, який визначає засади забезпечення комерційного, у тому числі розподільного, обліку послуг з постачання теплової енергії, постачання гарячої води, централізованого водопостачання та забезпечення відповідною обліковою інформацією споживачів таких послуг. Упровадження обліку дозволить споживачам більш ефективно й ощадно використовувати ресурси.

Закон «Про житлово-комунальні послуги» від 09.06.2018 року, який вводиться в дію 01.05.2019 року. Закон передбачає низку вимог та інструментів для мешканців багатоквартирних будинків, які сприятимуть енергоефективності в житлі. Також він підвищує прозорість нарахування оплати за спожиті послуги та надає мешканцям ширші можливості захищати свої права перед енергопостачальниками.

Закон «Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав

та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації»²⁶

встановлює правові та економічні засади здійснення енергосервісу для підвищення енергетичної ефективності об'єктів державної та комунальної власності. Договір енергосервісу робить утеплення комунальних і державних будівель привабливим для інвесторів. У базі потенційних об'єктів для інвестування на сайті Держенергоефективності перелічено 12 тисяч об'єктів, а за 2017 рік укладено 45 контрактів на закупівлю послуг енергосервісу.

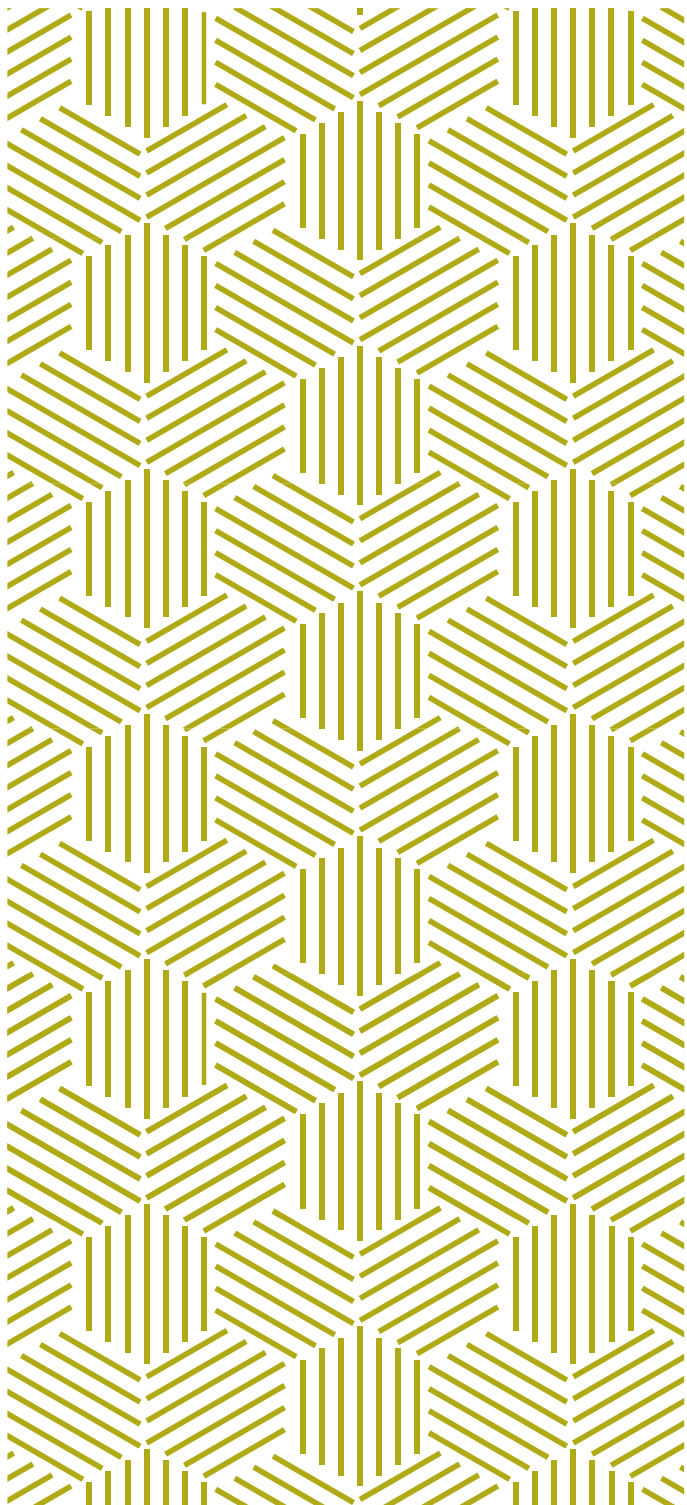
21.03.2017 року прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про теплопостачання» щодо стимулювання виробництва теплової енергії з альтернативних джерел енергії».

Розпорядженням КМУ від 08.11.2017 року схвалено **Національний план скорочення викидів від великих спалювальних установок** з метою виконання зобов'язань України в рамках Договору²⁷ про заснування Енергетичного співтовариства в частині обмеження викидів забруднюючих речовин. Міністерство енергетики та вугільної промисловості визначено координатором виконання зазначеного Національного плану. Розпорядженням КМУ від 23.06.2018 року затверджено План заходів на 2018 рік щодо впровадження Національного плану скорочення викидів від великих спалювальних установок.

26 <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/327-19>

27 https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_926

ЩО ВПЛИВАЄ НА КЛІМАТИЧНУ ПОЛІТИКУ

Очевидність проблеми зміни клімату на міжнародному рівні, як-от збільшення кількості природних катастроф та зростання збитків від них²⁸. За останні 4 роки в Україні також зросла кількість екстремальних природних явищ²⁹, які вимагають відповідних заходів реагування. Тому через ЗМІ та інтернет українці частіше дізнаються про зміни клімату. Зростає тиск громадськості, яка привертає увагу урядовців до проблеми. Усе це впливає на ставлення осіб, які формують державну політику, до проблеми змін клімату, і змушує до рішучих дій.

Лобі викопного палива. Оскільки найбільше викидів ПГ утворюється в секторі енергетики, то стейкхолдери цього сектору мають і найбільший вплив на кліматичну політику. Для прикладу, ДТЕК отримує прибутки від видобутку вугілля та генерації з нього електрики³⁰, а НАК «Нафтогаз» — від видобутку та продажу природного газу. Безпосередньо оцінити вплив цих і подібних стейкхолдерів на кліматичну політику неможливо через непублічність такого впливу. Амбітна кліматична політика, тобто обмеження викидів фінансовим і регуляторними інструментами, загрожує бізнес-моделі компаній, які отримують прибуток у сфері викопного палива. Тому експерти відзначають сильний вплив лобі вугільно-теплової генерації, які гальмують впровадження енергетичних реформ та ігнорують наявні вимоги знижувати викиди від ТЕЦ. Розслідування журна-

28 Викиди ростуть, збитки від клімату дорожчають (2018): <http://climategroup.org.ua/?p=4642>

29 Публікація на сторінці УКМ про ставлення ОТГ до змін клімату: <http://bit.ly/2JrTs88>;
Дослідження http://necu.org.ua/wp-content/uploads/ukraine_cc_vulnerability.pdf;
Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень: <http://www.niss.gov.ua/articles/2223>

30 Колонка Андрія Геруса: https://biz.censor.net.ua/columns/3034822/pro_monopolzm_yiogo_nasldki_na_rinku_energetiki

лістів припускають особисту зацікавленість міністра енергетики у вугільній галузі³¹.

Конфлікт на сході України. Україна втратила контроль над більшістю вугільних шахт, що постачали паливо для теплоелектростанцій (ТЕС). З часів проголошення незалежності України Росія постачала їй газ та ядерне паливо, тому збройний конфлікт спонукав Україну до енергетичної незалежності, в тому числі шляхом енергоефективності³². А дефіцит вугілля для ТЕС спонукав Україну диверсифікувати постачання, що призвело до зловживань із закупівельною ціною вугілля (формула Роттердам+ тощо)³³.

У Національно-визначеному внеску України зобов'язання щодо скорочення викидів розраховане від рівня викидів 1990 року, які враховують тимчасово окуповані території. На непідконтрольних на сьогодні частинах Донецької і Луганської областей України залишилися підприємства важкої промисловості, більшість з яких припинили свою роботу. У Національний кадастр викидів парникових газів, який Україна подавала в секретаріат РКЗК ООН у 2017 році, викиди ПГ на непідконтрольних територіях включені на основі експертної оцінки, виходячи з трендів викидів на іншій території України (текст цієї оцінки конфіденційний³⁴). Тобто фактично викиди скорочуються не через спеціальні дії влади, а через обставини, в яких опинилась Україна.

Орієнтованість на економічний розвиток. В Україні економічний розвиток асоціюється зі зростанням викидів парникових газів. Немає підтримки і не реалізовується так званий декаплінг, тобто розходження тенденцій росту ВВП та росту викидів парникових газів. Особливо це було помітно під час розробки НВВ, коли як аргумент на підтримку низької амбітності зобов'язань наводилася необхідність відновлення економіки Донбасу³⁵. Також неодноразово було зазначено, що Україна не може ставити за мету скоротити викиди від теперішнього рівня, адже не враховано спад виробництва через війну, тому за базовий рік до розрахунку був узятий 1990-й. Але в той час економіка держави була зовсім іншою, не відбулася повною мірою перебудова від радянського укладу, технології виробництва були менш досконалішими порівняно з сучасними.

Це також відображено у рейтингу країн за рівнем ефективності кліматичної політики (Climate Change Performance Index³⁶), де Україна посідає вагоме 18-те місце в світі. Однак це стало можливим завдяки тому, що викиди значно скоротились від рівня 1990 року через економічний занепад і війну, а не завдяки кліматичній політиці. Зокрема, за показниками сприятливості умов для розвитку ВДЕ і безпосередньо за якістю кліматичної політики Україна відстає.

31 «Зоряні війни: як шахти Януковича посварили Кононенко та міністра»: <https://www.epravda.com.ua/publications/2018/03/12/634768/>

32 https://www.eda.admin.ch/dam/deza/en/documents/laender/cooperation-strategy-ukraine_EN.pdf

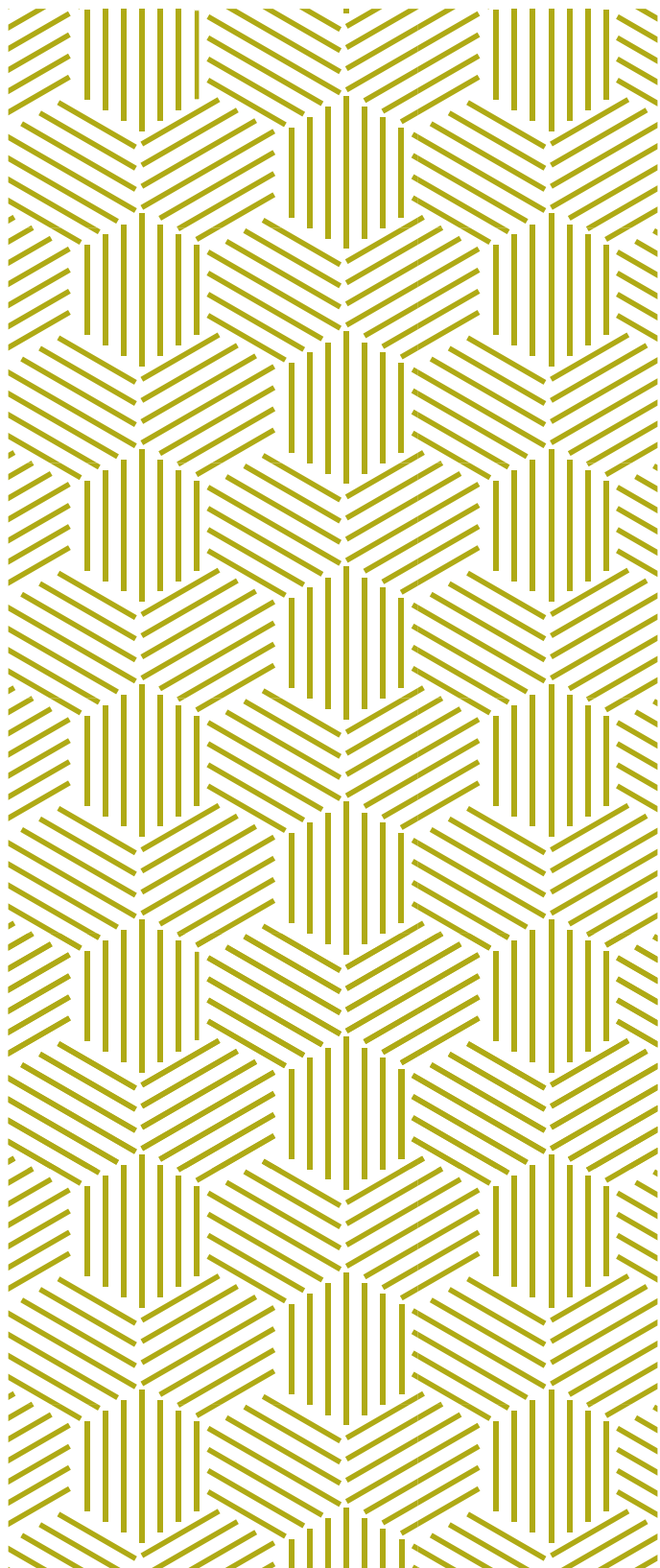
33 «Нові тарифи: купуй дорого, купуй у Ахметова»: <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/09/26/640954/>

34 За інформацією з Національного кадастру викидів України 2017: <https://unfccc.int/documents/106947>

35 http://eip.org.ua/docs/EP_16_1_129_uk.pdf

36 <https://www.climate-change-performance-index.org/>

ЗАЦІКАВЛЕНІ СТОРОНИ, АБО ХТО ФОРМУЄ КЛІМАТИЧНУ ПОЛІТИКУ

Національні органи влади

Центральним органом виконавчої влади, уповноваженим формувати та здійснювати державну політику у сфері зміни клімату, є **Міністерство екології та природних ресурсів України**, зокрема Департамент з питань зміни клімату та збереження озонового шару. Мінприроди формує та реалізує державну політику щодо «регулювання негативного антропогенного впливу на зміну клімату і адаптації до його змін і виконання у межах компетенції вимог Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Кіотського протоколу до неї». Кліматична політика нерозривно пов'язана з енергетикою та інфраструктурою. Міністерства рівні у своєму статусі, і Мінприроди не має повноважень формувати енергетичну чи інфраструктурну політику — вони віднесені до відання відповідних міністерств. Мінприроди має повноваження формувати кліматичну політику, однак можливості це робити у нього обмежені.

Дорадчим органом є **Міжвідомча комісія із забезпечення виконання Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (МВК)³⁷**, яка покликана координувати діяльність, що стосується різних аспектів проблеми зміни клімату, між різними органами влади. Окрім представників/ць органів влади, до складу комісії входять також представники/ці громадськості. Зараз, на жаль, комісія не виконує повною мірою своєї координаційної функції, оскільки для участі у засіданнях комісії органи влади делегують чиновників без достатніх для формування політики пов-

37 <https://menr.gov.ua/news/31815.html&sa=D&ust=1538975400154000&usg=AFQjCNF68uHoJYHVrT7N1X2RwM3kl9m0oA>

новажень, а також через плінність складу учасників/ць засідань.

Комітет з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи. Серед предметів відання комітету не виділено питання кліматичної політики чи скорочення викидів. Із 256 актів, за розробку яких відповідав комітет, 7 стосуються питань клімату. Три з них — це проекти законів про моніторинг, звітність і верифікацію (2018), зменшення податків і преференції для екологічних видів транспорту (2017), про озоноруйнівні речовини (2018). Усі три проекти перебувають на розгляді у Верховній раді. Також у липні 2018 року Комітет уперше організував парламентські слухання з питань змін клімату.

Комітет з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки Верховної Ради України. Враховуючи, що більшість викидів парникових газів в Україні зумовлюється саме сектором енергетики, законодавство в цій галузі, як було зазначено, напряду впливає на кліматичну політику. До відання Комітету безпосередньо віднесено енергозбереження та ВДЕ, а також функціонування ринків енергії та енергоносіїв.

24 лютого 2017 року у Верховній Раді створено **Міжфракційне об'єднання депутатів «Зелена енергія змін»**, до якого увійшли 22 депутати і депутатки³⁸. Від моменту створення об'єднання провело низку заходів для підтримки «зеленого» дискурсу. Депутат/ки з МФО беруть участь у розробці профільних законів у сфері енергоефективності та ВДЕ, зміни клімату та співпрацюють із громадськими організаціями.

Міністерство енергетики та вугільної промисловості України відповідає за розвиток сектору економіки, який спричиняє найбільше викидів парникових газів. Чинна енергетична стратегія до 2035 року розроблялася фахівцями міністерства і відображає консервативний підхід до розвитку енергетики: збереження великої частки викопного палива та централізована генерація. За можливості, міністерство підтримує лише такі рішення в кліматичній політиці, які не шкодять поточним інтересам енергетики. Лише у випадку міжнародних зобов'язань у міністерства немає вибору, наприклад, як із впровадженням плану скорочення викидів від великих спалювальних установок, згідно з яким 133 установки зупинять роботу до 2033 року. Також міністерство формально підтримує розвиток ВДЕ. Загалом, вплив міністерства на кліматичну політику відображений у наведеному вище огляді енергетичної стратегії.

Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України безпосередньо «реалізує державну політику у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження, відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива»³⁹. Агентство має нижчий статус, ніж Міністерство енергетики і працює лише в рамках, які задаються іншими міністерствами. Тобто ДАЕЕ лише реалізує політику і може брати участь у її формуванні. Для прикладу, підвищення тарифів на газ та тепло є сильнішим стимулом до економії, ніж будь-які зусилля агентства. Так само, наявна схема субсидування населення гальмує енергоефективність, і агентство не може на це вплинути. Також агентство відповідає за розробку національних пла-

38 <https://www.facebook.com/greenrada/>

39 <http://saee.gov.ua/uk/about/polozhennya-derzhenerhoefektyvnosti-ukrainy>

нів із розвитку ВДЕ та енергоефективності. Поточні плани діють до 2020 року, тому скоро має розпочатися розробка нових планів, що, з одного боку, потребує контролю з боку громадськості, а з другого, створює додаткові можливості для впливу представників/ць громадянського суспільства на прийняття рішень у секторі енергетичної і кліматичної політики.

Міжнародні організації

Як було зазначено, значний вплив на формування внутрішньоукраїнського політичного курсу мають такі міжнародні структури, як **Європейський Союз та Європейське енергетичне співтовариство**. Детальніше про це можна прочитати на початку цієї публікації у розділі «Міжнародні угоди і зобов'язання».

Міжнародні фінансові організації (МФО).

Важливим стимулом для впровадження в Україні реформ у сфері протидії і адаптації до змін клімату залишаються відповідні вимоги з боку донорів і кредиторів під час надання фінансової допомоги. Експерти ГО DiXiGroup зазначають у своєму дослідженні: «Чим більше міжнародних фінансових організацій фіксує окрему реформу як вимогу для виділення кредитних коштів або грантової допомоги, і чим більший обсяг такої допомоги, тим більше шансів на втілення цієї реформи»⁴⁰. Це стосується і енергетики, наприклад, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) у своїй співпраці з Україною пріоритезує енергоефективність та лібералізацію енергоринків⁴¹. Інвестиційні програми МФО містять компонент оцінки впливу проектів на клі-

мат, тому значна частина МФО відмовляється вкладати гроші у викопні енергоресурси, особливо вугілля. Найбільш значною для кліматичної політики є підтримка Світовим Банком створення в Україні системи торгівлі викидами⁴². В Україні працюють такі МФО: ЄБРР, Світовий Банк, NEFCO⁴³, Міжнародна фінансова корпорація (IFC).

Програми і проекти міжнародної допомоги у галузі клімату, енергетики та енергоефективності. В межах дослідження ми не маємо змоги наводити повний перелік, тож найбільш значні гравці:

- Грантові програми і проекти Європейського Союзу;
- GIZ — Німецьке агентство міжнародного співробітництва;
- USAID — Агенція міжнародної допомоги від США, підтримує реформу сфери тепlopостачання в Україні та ОСББ;
- GEF — Глобальний екологічний фонд;
- UNDP — Програма розвитку ООН;
- SIDA — Шведське агентство міжнародної співпраці і розвитку;
- E5P — фонд для інвестування у міські проекти в сфері довкілля та енергоефективності;
- DENA — німецьке енергетичне агентство, в Україні впроваджує інфраструктурні проекти;
- Програми посольств і урядів: Німеччини, Швеції, Швейцарії, Норвегії, Канади, США, Данії;
- Німецькі політичні фонди (такі як Фонд ім. Г. Бюлля, Фонд ім. Ф. Еберта, Фонд ім. К. Аденауера).

Прикладами такої допомоги Україні у розробці належної кліматичної політики є

40 <http://www.rac.org.ua/uploads/content/209/files/lightdiximainreportukr2015.pdf>

41 Reform Anchoring & Crisis Response Package (2014): <http://www.ebrd.com/documents/comms-and-bis/reform-anchoring-crisis-response-package.pdf>

42 <https://www.thepmr.org/country/ukraine-0>

43 Північна екологічна фінансова корпорація (Nordic Environment Finance Corporation): <https://www.nefco.org/o-nefco>

проект USAID «Муніципальна енергетична реформа в Україні»⁴⁴ (в рамках цього проекту була, зокрема, розроблена Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року), проект GIZ «Реформи у сфері енергоефективності в Україні»⁴⁵ (в ході цього проекту надається значна підтримка у розробці законодавства України в галузі енергоефективності) тощо.

Міста і громади

Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року не визначає специфічних напрямків роботи для органів місцевого самоврядування (ОМС), окрім того щоб підвищити їхню спроможність здійснювати заходи з адаптації. Одним із напрямків концепції є «забезпечення ефективного розподілу функцій та дієвого механізму координації центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування», також у ній згадується мобілізація фінансових ресурсів на місцевому рівні.

Найбільш значимими для скорочення викидів є повноваження ОМС у сфері ЖКГ та транспорту, а для адаптації — у сфері інфраструктури населених пунктів. Загальні повноваження ОМС визначені Законом про місцеве самоврядування, а з точки зору змін клімату важливі такі повноваження:

- Затвердження програм розвитку та бюджету адміністративно-територіальної одиниці. Уже зараз громади мають повноваження розробляти плани реагування на зміни клімату, але не завжди мають необхідну спроможність і політичну волю.
- Утворення цільових бюджетних фондів.
- Утворення та управління комунальними підприємствами і громадськими закладами.

- Надання дозволів на використання місцевих ресурсів: земельних, викопних, водних тощо та дозволів на розміщення нових об'єктів.
- Затвердження містобудівних програм, планів забудови та іншої містобудівної документації: що і як будувати на своїй території визначає рада відповідного рівня. Цими рішеннями можна стимулювати забудовників враховувати адаптацію до змін клімату та кращі технології енергоефективності.
- Стимулювання екологічних видів транспорту.
- Наймання підрядників для виконання будь-яких робіт за бюджетні кошти. Включивши у тендер певні вимоги, можна стимулювати підрядників зважати на проблему змін клімату.
- Охорона зелених насаджень та озеленення.
- Повноваження щодо транспорту в місті: обмеження паркування та проїзду, вимоги до комунального транспорту, регулювання приватних перевізників. Наприклад, міська рада може встановити вимогу до класу двигунів приватних перевізників, яким вона надає ліцензію.
- Збирання та захоронення побутових відходів.

Потреба опалювати комунальні заклади дорогим газом спонукає органи самоврядування зменшувати споживання газу шляхом утеплення бюджетних установ та відмови від газу на користь біопалива. Вартість газу для населення також висока, і органи самоврядування підтримують програми енергоефективності житла через місцеві фінансові інструменти. Реформа власності житла, тобто поява ОСББ, дозволила залу-

44 <http://www.merp.org.ua>

45 <https://www.giz.de/en/worldwide/62753.html>

чати кошти мешканців для утеплення багатоквартирних будинків. Ці заходи не мають на меті скорочення викидів, але ведуть до нього через менше споживання газу. Реформа децентралізації передає ресурси і повноваження в регіони. Багато ОТГ зіткнулися з проблемами нестачі води, посух чи повеней⁴⁶, і передані громадам ресурси могли б підтримати адаптацію до змін клімату. Органи самоврядування тепер затверджують тарифи на тепло⁴⁷ для котелень малої потужності, що дозволяє підтримувати виробництво тепла з ВДЕ.

Поза кліматичними повноваженнями і зобов'язаннями в рамках національного законодавства, 160 міських рад є підписантами Угоди мерів, про яку вже йшлося на початку цієї публікації у розділі «Міжнародні угоди і зобов'язання». В рамках Угоди мерів міста-підписанти розробили ПДСЕ(К)Р, що деталізують заходи зі скорочення викидів у таких секторах: транспорт (громадський і приватний), будівлі (житлові, приватних і бюджетних організацій), промисловість, освітлення, сфери сільського господарства та лісу, відходи. На рівні міст ПДСЕ(К)Р є найповніший документом, що описує дії зі скорочення викидів. Угода мерів та ПДСЕ(К)Р є інструментами кліматичної політики, які доступні містам, але вплив цих інструментів на скорочення викидів і дії міст щодо змін клімату потребує окремого дослідження.

Серед стратегічних документів розвитку 24 областей і 5 міст (Полтава, Київ, Луцьк, Львів та Одеса) не виявлено⁴⁸ документів, присвячених безпосередньо змінам клімату. Лише одна з проаналізованих програм враховує питання зміни клімату, а слово «клімат» вжито у назві — у Дніпропетровській обласній комплексній програмі (стра-

тегії) екологічної безпеки та запобігання змінам клімату на 2016–2025 роки.

Відповідно до змісту аналізованих документів, ОМС вживають такі заходи кліматичної політики:

- популяризація ЕЕ і ВДЕ, інформування населення про переваги цих технологій;
- підвищення спроможності комунальних та приватних установ здійснювати заходи з енергоефективності;
- практичні заходи з ЕЕ;
- розвиток альтернативних джерел енергії, зокрема згадується сонячна теплова енергія та біомаса;
- моніторинг та облік споживання енергії, енергетичний менеджмент, енергетичні обстеження та аудити;
- в усіх областях і в частині міст діють програми співфінансування заходів з енергоефективності для населення;
- скорочення споживання традиційного палива;
- інформування та підвищення обізнаності населення;
- залучення інвестицій та пошук фінансування на ЕЕ і ВДЕ;
- організаційно-адміністративні заходи;
- зниження енергоємності продукції шляхом співпраці з підприємствами;
- збільшення частки ВДЕ в енергобалансі області.

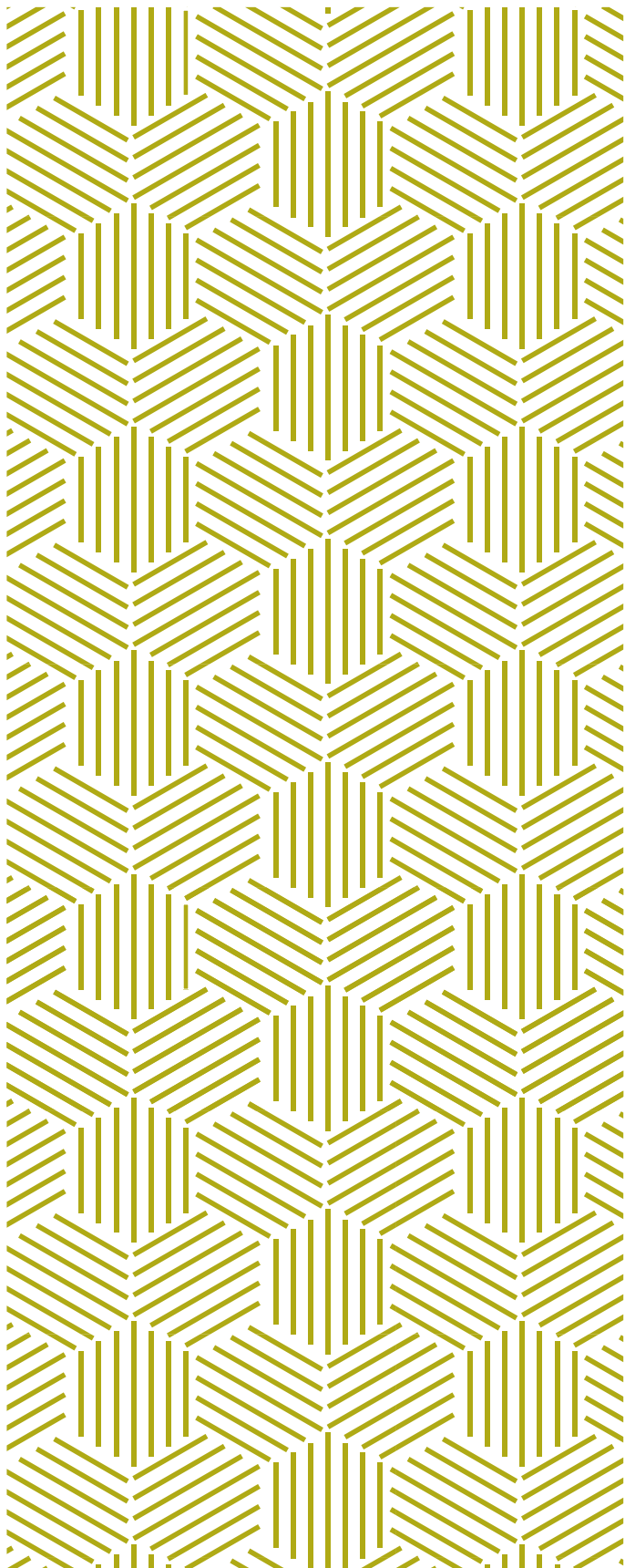
Органи місцевої влади мають повноваження і можливості скорочувати викиди ПГ та здійснювати заходи з адаптації. Основною мотивацією скорочення викидів є зменшення видатків на енергію як із місцевих, так і з сімейних бюджетів шляхом енергоефективності. На жаль, зміна клімату як поняття майже відсутня на місцевому рівні або ж її значення применшене до одного з розділів екології.

46 Чи вчасно українські громади реагують на кліматичні зміни. Дослідження УКМ: <http://climategroup.org.ua/?p=5230>

47 Постанова НКРЕКП від 22.03.2017 № 308: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0308874-17>

48 http://ecoclubrivne.org/paris_agreement/

УКРАЇНСЬКІ НЕУРЯДОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ І ГРОМАДСЬКИЙ КЛІМАТИЧНИЙ СЕКТОР

В Україні діють **профільні об'єднання недержавних зацікавлених сторін** у пов'язаних із кліматом сферах. Представники/ці цих об'єднань беруть участь у формуванні і реалізації політики шляхом коментарів до законів, як консультанти проектів та виконавці власних проектів у сфері кліматичної політики. Приклади таких об'єднань:

- профільні асоціації за видами відновлюваної енергії (Українська вітроенергетична асоціація, Українська біоенергетична асоціація, Українська асоціація відновлюваної енергетики), які об'єднують комерційні компанії, що працюють у відповідних секторах, для адвокації інтересів галузі на національному рівні;
- Асоціація «Енергоефективні міста України» надає консультаційну підтримку містам щодо енергоефективності та впроваджує відповідні проекти;
- Асоціація енергоаудиторів представляє інтереси фахівців сфери енергоаудиту у формуванні політики енергоефективності, реалізує проекти за грантові кошти;
- Асоціація споживачів енергетики та комунальних послуг працює для захисту їхніх прав та інтересів шляхом гармонізації відносин та переговорів з іншими учасниками ринку енергетики України та ринку комунальних послуг України, модернізації правового забезпечення, лобювання інтересів споживачів в органах державної влади та місцевого самоврядування тощо. Зокрема, ця організація одна з тих, що найактивніше працюють у напрямку викриття схеми Роттердам+⁴⁹.

Що стосується **громадського сектору**, тема змін клімату не має підтримки широких верств населення, як і теми енергоефективності, ВДЕ та транспортної політики. Тому вплив громадськості являє собою вузько-тематичні інтервенції в процес розробки та реалізації політики.

З моменту Революції гідності зростає вплив ЗМІ, чим можуть користатися громадські організації. Але ЗМІ орієнтовані на населення і не завжди зацікавлені працювати зі складними темами, як енергетика чи зміна клімату.

Громадськість має різні можливості впливу на формування та контроль за реалізацією державної політики у сфері зміни клімату. Відповідні можливості можуть реалізуватися шляхом застосування таких інструментів та важелів впливу на процес прийняття рішень:

- участь у громадських обговореннях;
- участь у роботі громадських рад;
- участь у роботі Міжвідомчої комісії із забезпечення виконання Рамкової конвенції ООН про зміну клімату;
- участь у роботі законотворчих груп;
- участь у Конференціях сторін РКЗК ООН;
- участь у розробленні позиції України на міжнародних переговорах з питань зміни клімату;
- подання пропозицій щодо розроблення і внесення змін до законодавства;
- моніторинг виконання міжнародних зобов'язань України та національних НПА у сфері зміни клімату;
- оскарження рішень, звернення в контролюючі/ наглядові інстанції та інстанції вищого рівня щодо необхідності перевірки діяльності органів державної влади;
- оскарження рішень НПА в судовому порядку;

- привернення уваги ЗМІ та населення до проблем у сфері кліматичної політики;
- підняття рівня обізнаності населення щодо змін клімату, енергоефективності та енергозбереження;
- співпраця з народними депутатами України, комітетами ВРУ, участь у парламентських слуханнях.
- розробка та поширення аналітичних матеріалів, націлених на осіб, які приймають рішення.

Виходячи з такої ситуації, громадські організації змушені весь час підвищувати рівень своєї фаховості і працювати як професійні, експертні установи, яким постійно доводиться конкурувати з лобістами різних груп інтересів. Ширші можливості для впливу їм надає співпраця з іноземними партнерами, такими як Європейський Союз, міжнародні організації, уряди інших країн, які можуть надавати фінансову допомогу або перед якими Україна має зобов'язання. Позиція громадської організації, донесена через такого «посередника», має більше шансів бути почутою.

Серед найвпливовіших громадських організацій в Україні, які весь час ведуть роботу з поліпшення енергетичної і кліматичної політики, варто відзначити такі:

- **Українська кліматична мережа**⁵⁰ консолідує зусилля 30 місцевих та національних організацій для представлення громадської думки щодо кліматичної політики. Мережа організовує просвітницькі заходи, коментує нормативно-правові акти щодо клімату та підвищує спроможність органів місцевого самоврядування та інших громадських організацій реагувати на кліматичну загрозу. Щороку представники УКМ беруть участь у міжнародних кліматичних переговорах, слідкуючи за

- діями урядової делегації та коментуючи хід переговорів для національних ЗМІ. Мета мережі: формувати альтернативу позиції органів державної влади щодо розвитку енергетики.
- **DiXi Group**⁵¹ — аналітичний центр, що здійснює дослідження та консультації у сфері енергетики задля поліпшення та доступності енергетичної політики, покращення урядування, налагодження співпраці уряду з громадськістю та бізнесом, посилення прозорості в галузі енергетики. Зокрема організація тривалий час провадить моніторинг виконання Україною зобов'язань за Договором про заснування Енергетичного співтовариства.
- **Центр екологічних ініціатив «Екодія»**⁵² — це громадська екологічна організація, яка приділяє значну увагу саме питанням протидії і адаптації до змін клімату, зокрема через вплив на прийняття політичних рішень. Наприклад, організація активно відслідковує участь України в міжнародних кліматичних переговорах, популяризує відновлювану енергетику та справедливий енергетичний перехід.
- **Екоclub**⁵³ прискорює енергетичний перехід у громадах (містах, селах, ОТГ), створюючи інституції та підвищуючи спроможність чиновників упроваджувати політику у сфері енергоефективності і підтримки ВДЕ. Організація поширює найкращі практики та допомагає готувати

місцеві стратегічні документи, які стимулюють енергозбереження.

- **Greencubator**⁵⁴ будує екосистему стійкого підприємництва, низьковуглецевих інновацій та розвитку «зеленої» економіки. Організація підтримує українських інноваторів через систему зелених ваучерів, допомагає підприємцям розвивати бізнес-ідеї у «зеленому» секторі, організовує щорічний табір для знайомств та синергії інноваторів.
- **ОПОРА**⁵⁵ багато років працює в сфері реформи житлово-комунальних послуг. Організація адвокує на рівні центральної влади рішення, які стимулюють енергозбереження та підвищують прозорість у секторі ЖКГ, сприяють встановленню чесних ринкових відносин.

Приклади участі громадськості у прийнятті рішень у сфері зміни клімату:

Вплив на національному рівні

- DiXi Group співпрацює із секретаріатом Енергетичного співтовариства для імплементації директив у сфері енергетики. Один із результатів такої співпраці, який стосується кліматичної політики, — прийняття закону Національного плану скорочення викидів від великих спалювальних установок⁵⁶.
- У 2013 році Національний екологічний центр України дослідив використання коштів, отриманих Україною в рамках

51 <http://dixigroup.org/>

52 <https://ecoaction.org.ua/>

53 <https://ecoclubrivne.org/>

54 <https://greencubator.info/>

55 <https://www.oporua.org/>

56 http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/publish/article?art_id=245255506

Кіотського протоколу, і виявив зловживання⁵⁷. У 2014 році Громадське ТБ зацікавилось цією темою і підготувало сюжет⁵⁸. У 2016 році НАБУ затримало кількох осіб, винних у зловживаннях⁵⁹.

- Представники правозахисних екологічних організації брали участь у розробці та лобюванні законів «Про оцінку впливу на довкілля» та «Про стратегічну екологічну оцінку», обидва було прийнято.
- У 2017 році Українська кліматична мережа провела акцію «1 % на енергоефективність», після чого прем'єр-міністр України заявив про збільшення фінансування програми «тепліх кредитів».

Вплив на місцевому рівні

- У 2015 році Національний екологічний центр України⁶⁰ виконав оцінку вразливості до змін клімату для 7 міст, яку було презентовано на круглих столах для місцевої влади. Пізніше розроблено плани дій з адаптації для ряду міст і сіл, у трьох із них план затвердили органи місцевого самоврядування.
- У 2015 році Регіональний екологічний центр (REC) спільно з місцевими партнерами з громадського сектору та органами самоврядування розробили місцеві плани екології та енергетики для 5 міст⁶¹.
- Завдяки проекту CLEEN⁶², що його впроваджувала ГО Екоклуб, з 2015 до 2017 року органи самоврядування різних міст прийняли 11 рішень для стимулювання енергоефективності, чотири з яких — створення фінансових інструментів підтримки енергоефективності ОСББ.

- Діяльність української кліматичної мережі та лобювання організації 350.org призвели до заяв Львова, Житомира, Чорткова та Кам'янця-Подільського про перехід на 100 % ВДЕ до 2050 року⁶³.

Точки впливу громадськості у 2019-2020 роках

Основною перешкодою для участі у кліматичній політиці є слабе представництво на політичному рівні. Окремі організації працюють як аналітичні центри, але вони не представляють інтересів широкої громадськості. НУО, що працюють на місцевому рівні, не мають спроможності для адвокації в своїх громадах, не кажучи вже про національну політику. Тому консолідація багатьох НУО навколо теми клімату та вироблення спільних позицій є першочерговим завданням. Нижче наведено перелік дій, які можуть здійснювати й окремі організації, але в коаліції результати від цих дій будуть помітнішими.

- У 2019 році Україна готуватиме оновлений внесок до Паризької угоди. Щонайменше він має містити цілі не гірші, ніж встановлені Енергетичною стратегією до 2035 та Стратегією низьковуглецевого розвитку. Громадськість має вимагати ще більш амбітних цілей — що відповідають Сценарію енергетичного переходу України на 100 % ВДЕ до 2050 року й умовам утримання глобального підвищення температури в рамках +1,5–2 °С.
- У 2019 році повинна розпочатись розробка Інтегрованого національного плану з енергетики і клімату. Необхідно

57 <http://climategroup.org.ua/?p=2299>

58 <https://www.youtube.com/watch?v=vdwcGf39Cbg>

59 <https://nabu.gov.ua/novyny/sprava-kiotskyh-groshey-rozsliduvannya-zavershene>

60 <http://climategroup.org.ua/?p=3201>

61 <http://ukraine-leaps.rec.org/partners.html>

62 <http://cleenet.org/index.php/ru/>

63 <http://ecoclubrivne.org/100res/>

контролювати, щоб розробка плану відбувалася прозоро й із залученням різних зацікавлених сторін.

- Національні плани дій з енергоефективності і відновлюваної енергетики розраховані на період до 2020 року. Це означає, що незабаром має розпочатися робота над новими документами на період до 2030 року. Відповідальним за цю роботу органом призначено Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. До цього часу агентство працювало як досить відкрите до співпраці, що залишає надію на широке залучення громадськості і врахування її думки.
- У 2019 році Україну чекають вибори президента та народних депутатів, а в 2020-му — вибори до місцевих рад. Впливаючи на програми та позицію кандидатів на виборні посади, громадськість може забезпечити краще політичне представництво теми змін клімату після виборів. До програм партій можна надсилати пропозиції, а з кандидатами організувати публічні події для обговорення теми змін клімату.
- Позитивні реформи у сфері енергетики пов'язані з вимогами до України від Європейського Союзу, міжнародних фінансових організацій та інших зовнішніх гравців. Відповідно, комунікація громадськості з цими гравцями є вагомою можливістю впливати на національну політику. Ці методи застосовують такі think tanks, як DiXi Group та Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». Громадськими організаціями потрібно знати про зобов'язання України перед міжнародними гравцями і 1) сприяти їх дотриманню органами влади 2) інформувати міжнародних гравців про невиконання, причини цього та шля-

хи рішення. Невиконання зобов'язань не завжди умисні: іноді органам влади бракує спроможності їх виконувати, тож вони відкриті до співпраці з громадським сектором задля виконання зобов'язань.

- У 2018 році 4 міста в Україні заявили про перехід на 100 % ВДЕ до 2050 року. При цьому національна ціль встановлена на рівні 25 % ВДЕ до 2035 року. Тобто місцеві громади готові до вищих амбіцій, ніж держава. З досвіду ГО «Екоклуб» і мережі CLEEN, найбільше можна досягти за умови зацікавленості місцевих органів влади у співпраці. Потрібно виявляти громади, зацікавлені в темі клімату, і допомагати їм розвивати кліматичну політику. Коли таких громад ставатиме більше, потрібно озвучувати центральним органам влади потребу в підтримці кліматичної політики та вимагати перегляду національних кліматичних цілей.
- Моніторинг процесу розробки нормативно-правових актів, зокрема стратегічного характеру, та подання коментарів, участь у громадських слуханнях та дорадчих органах. Зараз таку діяльність здійснює вузьке коло професійних ГО. Щоб до неї могло долучитися більше організацій, потрібно підвищувати спроможність до участі в коментуванні НПА та створювати зручні форми для такої участі.
- З метою успішної адвокації, громадськість повинна мати у своєму розпорядженні широкий арсенал аналітичних документів, які аргументують переваги низьковуглецевого розвитку. Зразком такого типу документів зараз є «Перехід України на відновлювану енергетику до 2050 року», виданий Фондом ім. Гайнріха Бюлля в 2017 році. Дані з цього документу використовуються при підготовці

статей і презентацій на підтримку енергетичного переходу.

- Слідкувати за розвитком Паризької угоди та можливостей, які це створить для України. Використання гнучких механізмів угоди може стати джерелом інвестицій для України. Однак досвід застосування Україною Кіотського протоколу свідчить, що «кліматичні гроші» не завжди сприяють вирішенню проблеми змін клімату. Зараз лише розробляються правила Паризької угоди, частина з яких була прийнята⁶⁴ під час кліматичного саміту в Катовіце у грудні 2018 року. Разом із тим, фінансові інструменти⁶⁵ поки залишилися на столі переговорів, тому складно передбачити, коли запрацюють нові механізми, але точно не раніше 2020 року. Коли це

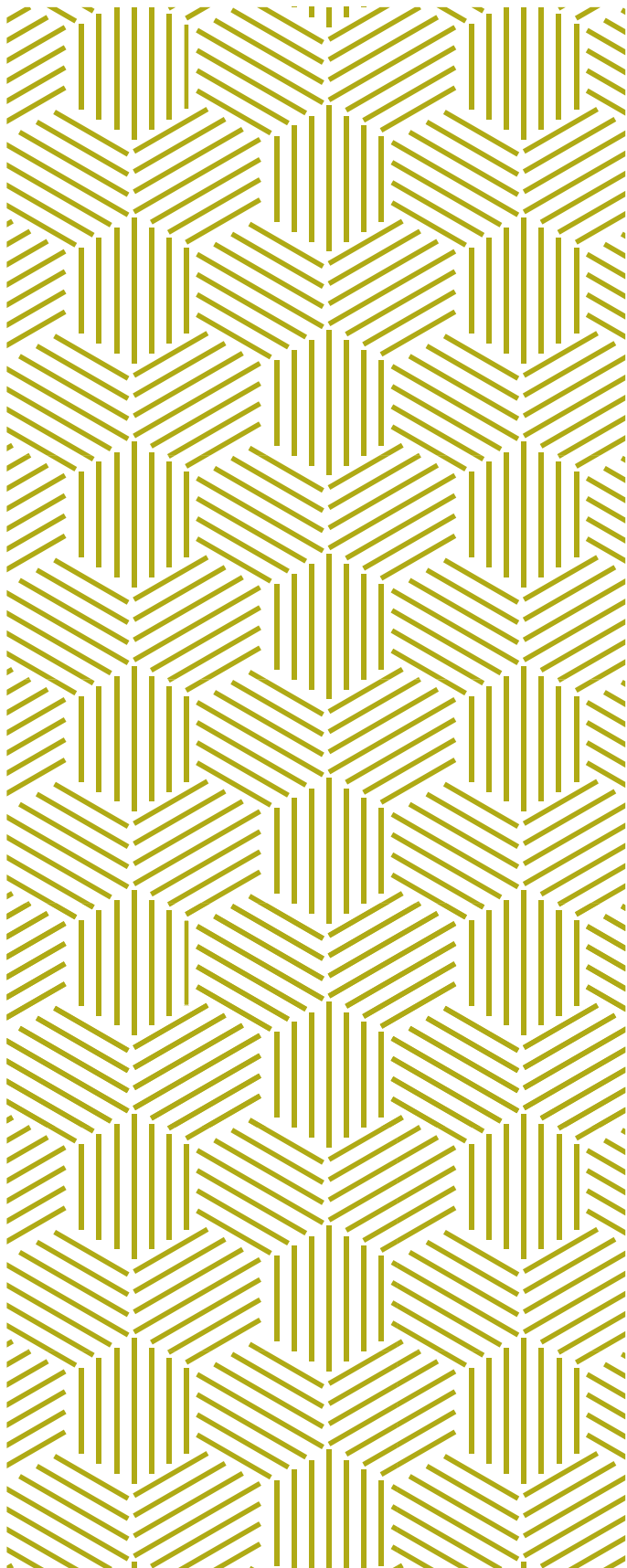
станеться, потрібно дослідити наслідки гнучких механізмів, як позитивні так і негативні, та інформувати про них зацікавлених сторін усередині країни та на міжнародному рівні. Потрібно підвищувати спроможність громадськості працювати на міжнародному рівні.

- Україна подає різноманітні звіти до РКЗК ООН щодо політики у сфері змін клімату. Важко оцінити вплив змісту цих звітів на національну політику, однак саме на підставі таких звітів усі міжнародні організації формують своє уявлення про кліматичну політику України. Тому позиції громадських організацій щодо кліматичної політики України мають бути оприлюднені англійською мовою на ресурсах, популярних серед міжнародних організацій.

64 <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2601897-majze-200-krain-uzgodili-pravila-klimaticnoi-ugodi.html>

65 <http://ua.boell.org/uk/2018/12/20/cop24-u-katovice-pravila-priynyali-ale-vugilniy-osad-lishivsvya>

ФІНАНСОВА СКЛАДОВА КЛІМАТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Для реалізації всіх планів зі скорочення викидів та адаптації до змін клімату повинні бути забезпечені механізми підтримки відповідних конкретних дій. Наприклад, запровадження механізмів фінансування енергоефективних рішень, надання пільгових кредитів чи пільг при оподаткуванні при розробці кліматичних бізнес-рішень (будівництво ВДЕ станцій, ЕСКО, енергокооперативи тощо), відмова від субсидій викопного палива і підвищення цін на традиційні енергоресурси, підвищення податків на викиди, також має бути створене прозоре і зрозуміле нормативне поле та працювати система реального моніторингу викидів і обліку споживання енергії.

Розглянемо такі інструменти підтримки в Україні.

З жовтня 2014 року для населення та ОСББ діє розроблена Держенергоефективності та запроваджена **Урядова програма «теплих кредитів»⁶⁶**. Програмою передбачено відшкодування з держбюджету у таких розмірах:

- 20 % суми кредиту (але не більше 12 тис. грн) на придбання негазових/неелектричних котлів для фізичних осіб;
- 35 % суми кредиту (але не більше 14 тис. грн) на придбання енергоефективного обладнання/матеріалів для фізичних осіб — власників приватних будинків;
- 40 % суми кредиту (але не більше 14 тис. грн у розрахунку на одну квартиру) для ОСББ/ЖБК, як юридичних осіб, для загальнобудинкових заходів.

- З 2014 по 2017 роки завдяки цій програмі 6 млрд грн (2 з бюджету і 4 споживачами) інвестовано в економіку на заходи з енергоефективності. Однак скорочення викидів від цих заходів становило менше 0,1 %, від загального обсягу викидів.

Наступний інструмент, який має ключове значення для розвитку ВДЕ в Україні, є «**зелений тариф**»⁶⁷ — встановлення високої фіксованої ціни на енергію, вироблену ВДЕ, а також гарантія викупу всього обсягу генерації. Вперше цей механізм запрацював в Україні у 2008 році, тоді ним могли скористатися лише промислові об'єкти. В 2015 році доступ до «зеленого тарифу» отримали також приватні особи⁶⁸. В Україні тариф є одним із найвищих в Європі (від 5 до 20 євроцентів за кВт-год), через що з 2014 року потужність об'єктів, які отримують компенсацію за зеленим тарифом збільшилася вдвічі. Найвищий тариф встановлено для малої сонячної та гідрогенерації, а нижчий для великої і середньої вітрогенерації та біопалива. Завдяки такій підтримці потужність приватних сонячних електростанцій з 2014-го до кінця 2017 року зросла у 300 разів. Встановлена потужність ВДЕ в електроенергетиці за 2018 рік зросла у 1,5 раза⁶⁹.

Фінансові зобов'язання держави за зеленим тарифом ростуть так само швидко і можуть призвести до кризи в галузі. З 2018 року в медіапросторі наводять приклад Іспанії, де зелений тариф створив економічні проблеми⁷⁰, коли ринок електричної енергії вже не міг забезпечити виплату всім виробникам ВДЕ енергії. Варто зазначити, що виплати за «зеленим тарифом» у підсумку лягають на плечі споживачів електрич-

ної енергії в умовах функціонування ринку електричної енергії, який має запрацювати в Україні з 2019 року.

З одного боку, «зелений тариф» є потужним поштовхом залучення інвестицій та розвитку сектору ВДЕ, але з другого, він є не зовсім сталим, і після досягнення певної частки ВДЕ в енергобалансі країни потрібно запроваджувати інші, менш обтяжливі для держави і споживачів моделі підтримки. Тому зараз в Україні триває дискусія щодо вдосконалення моделі підтримки ВДЕ. Через велику кількість зацікавлених сторін дискусії щодо нової схеми підтримки дуже інтенсивні.

Розглядається варіант запровадження аукціонів на викуп виробленої з ВДЕ потужності. Залежно від дизайну схеми, вона може як стимулювати, так і стримувати малу і середню генерацію. В цій моделі держава оголошує потрібну потужність і технологію, а виробники роблять «ставки», заявляючи, за якої ціни за 1 кВт-год вони готові побудувати ці потужності. Докладний аналіз ситуації з переглядом моделі підтримки ВДЕ наведено в публікації Dixi Group⁷¹. Також дуже важливо не забувати про приватний сектор, тобто домогосподарства, які хочуть встановити об'єкти ВДЕ малої потужності (до 30–50 кВт). Для них «зелений тариф» — це єдиний ефективний стимул.

Невизначеність майбутньої схеми підтримки ВДЕ негативно впливає на інвестиційну привабливість галузі, адже інвестори не знають, за яких умов сектор працюватиме найближчим часом, і вимушені чекати прояснення ситуації. Прозора і зрозуміла модель державної підтримки ВДЕ є невід'єм-

67 <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/601-17>

68 <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/514-19>

69 <http://bit.ly/KMUnews2018>

70 http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/79056/Zupynitsa_V_Ukraini_slid_negajno_prypynyty_budivnyctvo

71 http://dixigroup.org/storage/files/2018-09-04/res_auctions_analysis_dixi_2018_ua.pdf

ною складовою кліматичної політики, і від її вчасного запровадження залежатиме виконання Україною цілей Паризької угоди.

Пільгові умови ввезення в Україну електромобілів сприяють скороченню викидів від приватного транспорту. Відповідно до Закону № 2628-VIII⁷² від 23.11.2018 про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України до 2022 року продовжено строк звільнення електромобілів від податку на додану вартість (ПДВ) та акцизу при ввезенні на територію України. Вперше пільгові умови були введені у 2017 року, а з 2018-го ввезти електромобілі в Україну стало можливо за нульовим митом. Це дозволило Україні увійти до п'ятірки країн з найвищими темпами електромобілізації.

Зважаючи на значну роль енергетики, найбільшим стимулом для скорочення викидів ПГ стало **підвищення цін на енергоносії**⁷³. Приведення цін до ринкового рівня є невідворотним наслідком енергетичних реформ, які відбуваються за значної підтримки і лобювання зовнішніми стейкхолдерами, в першу чергу Енергетичним співтовариством і ЄС. Зростання цін за період 2014–2018 років зменшило період окупності заходів з енергоефективності, що зробило їх привабливішими для інвестування. Водночас, енергетичні субсидії продовжують стримувати ширше впровадження заходів з енергоефективності.

Бюджетні фонди охорони навколишнього природного середовища наповнюються в

державному і в місцевих бюджетах. У місцеві та обласні фонди потрапляє 55 % від екологічного податку і 70 % від суми штрафів за порушення, а решта потрапляє в державний бюджет. У 2018 році бюджет усіх фондів становив 2,8 млрд грн. Кошти з фонду мають витратитися на природоохоронні заходи за переліком згідно з відповідною постановою КМУ⁷⁴. Заходів щодо клімату серед переліку немає, але їх включення є доречним з огляду фінансування кліматичної політики. Також варто зазначити, що такі бюджетні фонди не мають статусу спеціальних, тому кошти з них часто витрачаються на інші нагальні потреби.

Станом на 2017 рік діяли понад 150 місцевих **програм енергоефективності** різного роду⁷⁵. Здебільшого ці програми фінансують енергозбереження в житловому фонді. Немає зведеної інформації про виділення бюджетних коштів на енергоефективність на всіх рівнях управління.

Найбільшим інструментом фінансової підтримки енергоефективності має стати **Державний фонд енергоефективності**, створений у 2017 році⁷⁶ і зареєстрований у липні 2018-го. ЄС планує вкласти в Фонд 30 мільйонів євро⁷⁷, також у Фонд вкладатимуть кошти міжнародні фінансові організації і держава з коштів державного бюджету. На жаль, станом на січень 2019 року цей Фонд досі не розпочав свою роботу, що викликає занепокоєння міжнародних партнерів, які були готові надавати кошти на його діяльність. Поки що він має наглядову раду і

72 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-19>

73 https://zik.ua/news/2018/05/22/za_chotyry_roky_tsina_na_gaz_dlya_naselennya_zrosla_u_96_razy_ekspert_1329793

74 Постанова КМУ від 17 вересня 1996 р. N 1147 Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1147-96-%D0%BF>

75 Звіт голови Держенергоефективності за 2017 рік: http://saee.gov.ua/sites/default/files/Press_conference_28_12_2017.pdf

76 Постанова про утворення фонду від 20.12.2017: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-utvorennya-derzhavnogo-ustanovi-fond-energoefektivnosti>

77 Підписано угоду між Україною та ЄС про фінансування енергоефективності: http://bit.ly/EEAS_U

незабаром має отримати дирекцію. Після цього найближчими місяцями перші 15 ОСББ проходять тестування⁷⁸ процедур Фонду.

Що стосується міжнародної допомоги на реалізацію кліматичної політики, то, наприклад, у сфері енергоефективності національні та міжнародні програми фінансування забезпечують лише 1,7 % від потреби⁷⁹, а щодо кліматичної політики таких даних немає взагалі. Приклади такої допомоги:

- Програма IQ Energy пропонує гранти та пільгові кредити для населення на заходи з енергозбереження та ВДЕ в опаленні. З початку проекту до 20.01.2019 верифіковано проектів на загальну суму кредитів близько 954,84 млн гривень. Учасники програми кількістю 39 834 (сім'ї та два ОСББ) отримали вищевка-

зані кредити, інвестували отримані кошти в ЕЕ заходи (близько 28,2 млн євро) і успішно пройшли процедуру верифікації. У результаті ці учасники отримали 9,53 млн євро грантів за програмою.

- Програма EU4Energy (2016–2020) впроваджується консорціумом організацій в 11 країнах східної і південної Європи⁸⁰. В Україні програму впроваджує Енергетичне співтовариство, щоб покращити енергетичну статистику та забезпечити розробку політик на основі реальних даних. Річний план EU4Energy для України на 2018 рік⁸¹ передбачає розробку стандартів для викидів від сміттєспалювальних заводів, підвищення спроможності державних органів, розробку Національного плану з енергоефективності тощо.

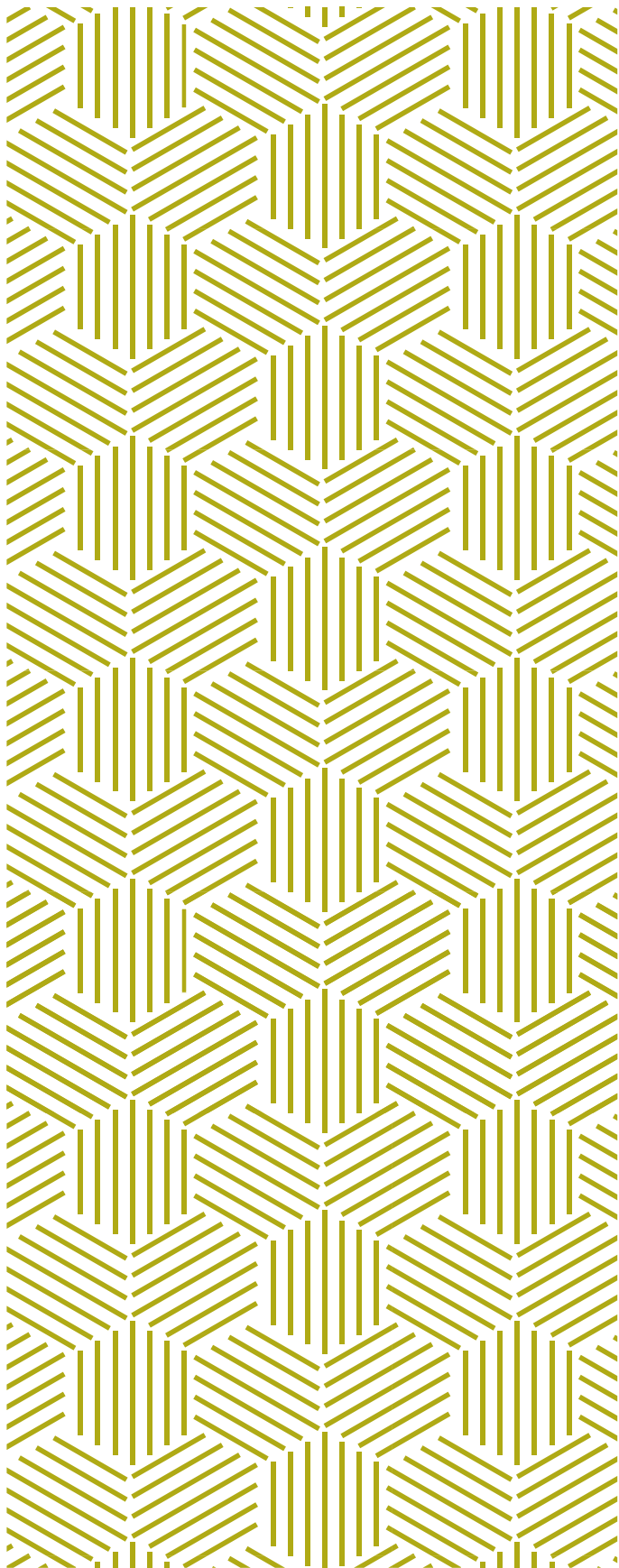
78 www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=314749062493341&id=100018747485124

79 Механізми фінансування проектів з енергоефективності в Україні: https://www.energy-community.org/dam/jcr:feab9576-867d-4998-8714-047a046e5d7f/EECG_042017_UNDP_Mechanisms.pdf

80 Опис програми EU4Energy: <https://www.eu4energy.iea.org/about>

81 Річний план для України: https://www.energy-community.org/dam/jcr:0d3571e2-b4b8-4995-96b7-ed32c837a0c1/CWP2_%20Ukraine.pdf

ЯК ПОЛІПШИТИ КЛІМАТИЧНУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ

Одним із ключових пріоритетів, який на сьогодні не відображений у кліматичній політиці України, має стати **Енергетичний перехід** (energy transition), тобто курс на повну відмову від викопного палива і атомної енергії на користь відновлюваної енергії. Збільшення інвестицій у енергоефективність і ВДЕ та скорочення інвестицій у викопне паливо роблять сучасні технології доступнішими для України. Нижча ціна впливає на рішення як влади, так і бізнесу щодо впровадження таких технологій, та щодо швидкості їх впровадження. Цей природний ринковий процес уже має місце в багатьох країнах світу, і в Україні зокрема. Але за умови визнання необхідності такої трансформації з визначеними часовими рамками (для досягнення цілей Паризької угоди енергетичний перехід має відбутися до 2050 року) на політичному рівні, він може відбуватися значно швидше. Також під час включення повного енергетичного переходу до національних пріоритетів дуже важливо від початку планувати його з урахуванням соціальних наслідків (**справедливий перехід**, just transition), таких як скорочення кількості робочих місць у певних енергетичних галузях, що може призвести до безробіття. Необхідно налагоджувати співпрацю з профспілками і громадами, яких це торкнеться в першу чергу і більшим чином.

Але разом із тим необхідно усвідомлювати, що кліматична політика є наскрізною сферою і має бути відображена у багатьох галузевих політиках. У той же час можливості Мінприроди та МВК вливати на прийняття рішень іншими органами державної

лади, що мають вплив на політику у сфері зміни клімату, дуже обмежені. Це, зокрема, зумовлює повільні темпи розробки та прийняття нормативно-правового регулювання у сфері змін клімату, особливо проблема стосується прийняття підзаконних нормативно-правових актів та виконання вже прийнятих законів.

Іншою не менш важливою проблемою є те, що навіть у разі прийняття необхідного законодавства, рівень його виконання є низьким через відсутність налагодженої системи моніторингу та контролю за виконанням підзаконних нормативно-правових актів у сфері зміни клімату, недостатнє фінансування передбачених заходів, ненадання ресурсів і повноважень органам, відповідальним за виконання завдань.

Також важить те, що немає системи ефективного контролю та забезпечення невідвортної відповідальності у сфері реалізації державної політики з питань зміни клімату: відсутність персональної відповідальності посадових осіб та відсутність повноважень, передбачених у посадових інструкціях та положеннях про органи державної влади, а також санкцій за невиконання обов'язків унеможливають притягнення до відповідальності.

При розробленні та імplementації політики щодо скорочення викидів ПГ мають бути враховані принципи та зобов'язання, закладені в міжнародно-правових документах, підписаних між Україною та Європейським Союзом. Необхідне впровадження багатьох положень в екологічній сфері, однак варто зважати на те, що у зв'язку із запланованим у національно-визначеному внеску України фактичним ростом викидів ПГ, очевидно, що запропоновані варіанти розвитку економіки не враховують необхідність виконання зобов'язань України відповідно до

Угоди про асоціацію Україна—ЄС щодо підвищення енергоефективності, використання відновлюваних джерел енергії, запровадження систем торгівлі викидами ПГ, запровадження найкращих наявних методик, покращення систем контролю, звітності та моніторингу викидів, розроблення природоохоронних стратегій, стратегій залучення інвестицій. Розроблення та імplementація вказаних політик та визначення уповноважених органів створить передумови для скорочення викидів ПГ та сприятиме реальному скороченню викидів, яке пов'язане із вжиттям конкретних заходів для екологізації економіки України, а не зумовлене економічним спадом чи реструктуризацією економіки.

Рекомендації щодо поліпшення національної кліматичної мережі⁸² (Українська кліматична мережа):

1. Розробити новий амбітний внесок до Паризької угоди, який вестиме до скорочення рівня викидів ПГ від поточного рівня.

Як зазначено вище, НВВ України має вести до утримання росту світової температури на рівні значно нижче +2 (+1,5) °С. Поданий Україною у 2015 році НВВ свідчить про можливість збільшення рівня викидів до 2030 року. Обмеження росту глобальної температури неможливе без скорочення викидів парникових газів, тому НВВ України не має бути вищим за 36 % від 1990 року. Стратегія низьковуглецевого розвитку України та Енергетична стратегія 2035 закладають можливість для скорочення викидів. У внутрішній політиці Україна вже має амбітніші цілі, ніж вона заявляє на міжнародному рівні. Заява щодо початку перегляду НВВ вже офіційно була зроблена Міністром екології Остапом Семеракем. Тепер важливий контроль, щоб новий НВВ дійсно вів до скорочення викидів.

2. Україна має здійснити справедливий перехід на 100 % відновлюваної енергетики (ВДЕ) до 2050 року.

Досягнення цілей Паризької угоди можливе лише при відмові від викопного палива до 2050 року. У 2018 році 4 українських міста (Львів, Житомир, Кам'янець-Подільський і Чортків) заявили про перехід на 100 % ВДЕ. Ми певні, що протягом 2019 року подібні заяви зроблять й інші міста. Уряд має відреагувати на прагнення громад переходити на ВДЕ та ініціювати розробку плану енергетичного переходу для України. Відновлювана енергетика не лише підвищить енергетичну безпеку і незалежність за рахунок зменшення імпорту енергоресурсів, але й сприятиме економічному зростанню, зменшенню соціальної нерівності, покращенню якості життя і скороченню викидів парникових газів. Відмова від традиційної енергетики в перспективі розвитку до 2050 року і перехід на ВДЕ також сприятимуть виконанню низки міжнародних зобов'язань України в рамках Угоди про асоціацію, членства в Європейському енергетичному співтоваристві та ратифікації Паризької угоди. Економічна та технічна здійсненність переходу підтверджена дослідженнями українських та міжнародних організацій. Звертаємо увагу, що світова спільнота не вважає ядерну енергетику частиною рішення, а радше частиною проблеми, оскільки вона не здатна швидко, вигідно та безпечно зменшити викиди парникових газів.

3. Об'єкти відновлюваної енергетики мають базуватися на принципі сталості.

Паризька угода визначає принципи сталого розвитку обов'язковими для всіх заходів з попередження чи адаптації до змін клімату. Це стосується запровадження ВДЕ, до яких належать гідро-, сонячна та інша енергія. Через слабкі інституції та брак фахівців в Україні складно забезпечити дотримання

принципу сталості при розвитку ВДЕ. До прикладу, під час розміщення об'єктів гідроенергетики недостатньо досліджується потенційний вплив їхньої діяльності на водні екосистеми. Як наслідок, діяльність гідроелектростанцій призводить до зневоднення водойм, обмеження нересту та погіршення якості води. Впровадження діяльності у сфері зміни клімату потребує оцінки впливу на довкілля, яка визначить умови, за яких така діяльність може впроваджуватися. Приклад висновків з ОВД по річці Шопурка у Закарпатській області показує брак відповідних знань і у проектах, і в громадськості, і в суб'єкта господарювання. Тому такі зміни залишились не прописаними. На етапі прийняття стратегічних документів, зокрема, Програми розвитку гідроенергетики до 2026 року, не проведено стратегічної екологічної оцінки у контексті попередження кліматичних наслідків для довкілля від реалізації проектів ВДЕ. Прикладом недотримання принципу сталого розвитку під час провадження проектів ВДЕ є будівництво ВЕС на полонині Боржава, яка включена до території Смарагдової мережі.

4. Включення громад у процес національної кліматичної політики.

Українські міста добровільно беруть зобов'язання по скороченню викидів і переходу на 100 % ВДЕ. Вони залучають міжнародні інвестиції у енергоефективність і з місцевих бюджетів фінансують утеплення будівель, впроваджують енергоменеджмент та оптимізують міський транспорт. Державна політика втілюється у громадах, тож має бути передбачуваною та зрозумілою для них. По-перше, при оновленні НВВ необхідно врахувати кліматичні цілі, які поставили перед собою міста. По-друге, залучати громади до виконання стратегічної екологічної оцінки проектів і програм, що стосуються відповідних громад.

5. Врахування зміни клімату у всіх сферах політики держави.

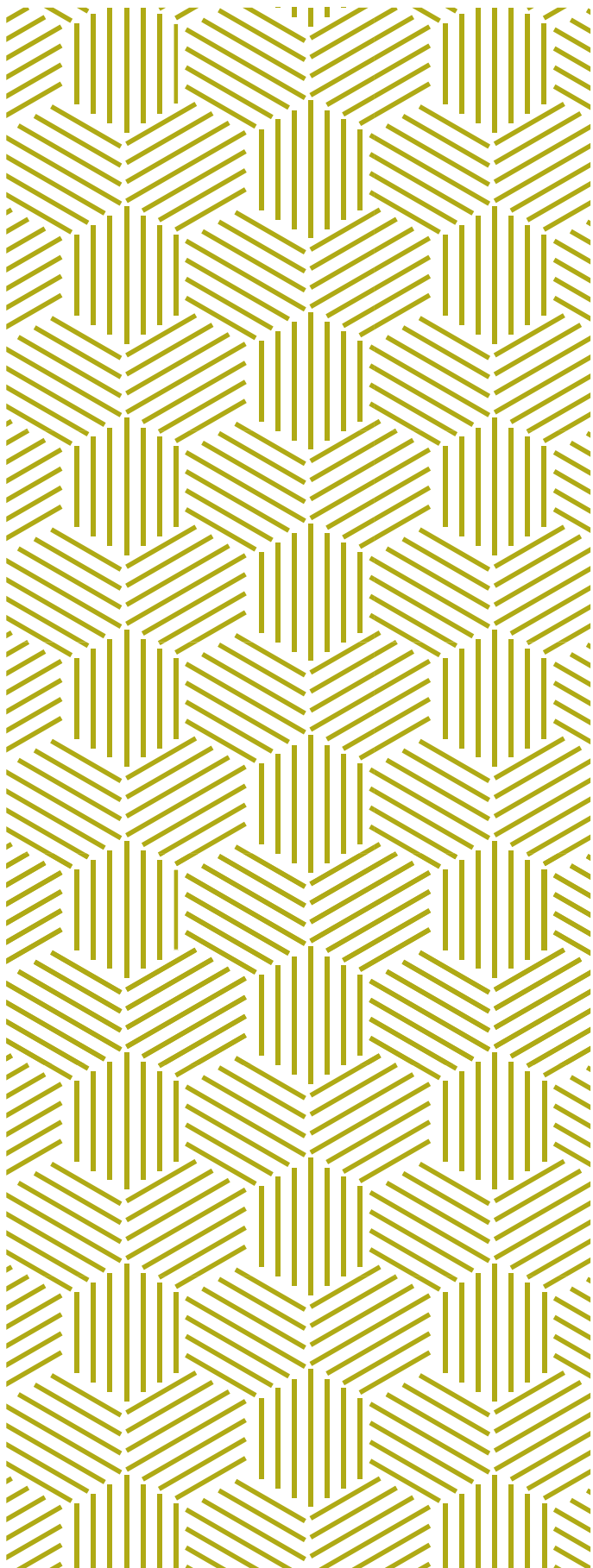
За національну політику зі змін клімату відповідає Мінприроди, але кліматична політика нерозривно пов'язана з енергетикою та інфраструктурою. Мінприроди не має повноважень формувати енергетичну чи інфраструктурну політику — вони віднесені до відання відповідних міністерств. Зміна клімату тісно пов'язана з усіма сферами суспільних відносин держави. До прикладу, поводження з відходами, нерозмитнені авто, які не відповідають стандарту Євро-5 (у тому числі так звані «євробляхи»), розвиток тваринництва та вирубка лісів впливають на викиди парникових газів. Незважаючи на те, що стратегічна екологічна оцінка вимагає врахування кліматичних наслідків, немає механізму врахування проблеми змін клімату та забезпечення умов для скорочення викидів парникових газів при розробці національних стратегій та програм. На практиці органи центральної влади практично не співпрацюють між собою в цій сфері.

Для узгодження різних політик задля подолання змін клімату уряд має розробити інтегрований національний план з енергетики та клімату до 2030 року, згідно рекомендацій Енергетичного співтовариства. Також потрібно посилити впливовість Міжвідомчої комісії із забезпечення виконання Рамкової конвенції з питань змін клімату ООН, включивши до оновленого складу комісії чиновників вищої ланки міністерств і відомств. Хтось із віце-прем'єр-міністрів має очолити комісію, щоб вона могла інтегрува-

ти питання змін клімату в роботу усіх міністерств.

6. Міносвіти України має почати та розвивати освіту та просвіту з питань зміни клімату.

Попри зусилля громадськості і уряду, пріоритет проблеми змін клімату незрозумілий для пересічного громадянина України — від фермера, вчителя природознавства, голови сільради, народного депутата, чиновника до бізнесмена. Доказом цього є рік застосування процедури з Оцінки впливу на довкілля, звіти з якої мають містити опис кліматичних факторів. Аналіз звітів свідчить, що і їх автори, і експертна громадськість не володіють знаннями для опису ризиків оцінюваної діяльності в умовах змін клімату. Заходи для попередження ризиків не прописуються у висновках цих звітів. З 12 жовтня 2019 року діє закон про стратегічну екологічну оцінку, і всі документи державного планування повинні проходити оцінку наслідків для довкілля, включно з викидами парникових газів та впливом на клімат. В Україні бракує спеціалістів, які можуть оцінити такі ризики та запланувати заходи із їх попередження. Потрібно готувати спеціалістів у цих напрямках: залучати закордонних експертів, які можуть ділитися досвідом та сприяти підготовці вітчизняних фахівців, ввести відповідні спеціальності у ВНЗ України. Мінприроди повинно взяти на себе контроль за якістю таких навчальних програм, розробляти методи та інструкції для врахування змін клімату у процедурах оцінки впливу на довкілля та стратегічної екологічної оцінки.

Додаток 1

Зобов'язання України
в рамках Угоди про асоціацію,
які стосуються зміни клімату

Статтю 365 Угоди про асоціацію Україна—ЄС передбачено розроблення галузевих стратегій щодо покращення якості повітря, промислового забруднення та промислових аварій, розроблення фінансових стратегій залучення інвестицій в інфраструктуру й технології, розвиток всеосяжної стратегії у сфері навколишнього середовища, яка включатиме заплановані інституційні реформи (з визначеними термінами) для забезпечення виконання і впровадження природоохоронного законодавства, сприяння інтеграції природоохоронної політики в інші сфери політики держави, визначення необхідних людських і фінансових ресурсів.

Статтю 293 Угоди про асоціацію Україна—ЄС передбачено заходи сприяння і заохочення прямих іноземних інвестицій в екологічно чисті товари, послуги й технології, використання збалансованих джерел відновлюваної енергії та енергозберігаючих продуктів і послуг.

Відповідно до Директиви № 2003/87/ЄС про встановлення схеми торгівлі дозволами на викиди ПГ передбачено необхідність встановлення системи визначення відповідних споруд / установок та визначення ПГ; розроблення національного плану розподілу квот між заводами / комплексами; запровадження дозвільної системи на викиди ПГ та на квоти, що продаватимуться на національному рівні між заводами / промисловими установками в Україні, створення системи моніторингу, звітності, здійснення пере-

вірки і належного впровадження, а також процедури консультацій з громадськістю; імплементації критеріїв перевірки звітів про викиди ПГ, встановлених в Додатку V до Директиви № 2003/87/ЄС; встановлення правил покарання (санкцій) відповідно до порушень національних умов, прийнятих згідно Директиви № 2003/87/ЄС.

Відповідно до Регламенту (ЄС) № 842/2006 про певні фторовані ПГ, передбачено запровадження систем звітності для отримання даних про викиди з відповідних секторів (ст. 6).

Директива 2010/75/ЄС про промислові викиди (інтегроване запобігання та контроль забруднення) передбачає: запровадження найкращих наявних методик з урахуванням висновків довідкових документів щодо найкращих наявних методик; встановлення граничних значень викидів від спалювання; підготовку програм зі скорочення загального річного обсягу викидів від існуючих установок (додаткове встановлення граничних значень викидів для існуючих установок).

Директива № 2006/32/ЄС про ефективність кінцевого споживання енергії та енергетичні послуги передбачає усунення наявних бар'єрів на ринку, а також недоліків, які перешкоджають раціональному кінцевому використанню енергії; здійснення заходів з покращення раціонального використання енергії кінцевими користувачами; досягнення 9 % від загального державного показника збереженої енергії на дев'ятий рік застосування цієї Директиви шляхом надання енергетичних послуг та інших заходів щодо покращення раціонального використання енергії.

Відповідно до Директиви № 2002/91/ЄС про енергетичне функціонування будів-

ель країни-учасниці повинні вжити необхідних заходів, аби забезпечити, щоб при проведенні значної реконструкції у будинках із загальною корисною площею понад 1 000 м² було вдосконалено їх енергетичне функціонування на рівні мінімальних вимог, наскільки це технічно, функціонально і економічно здійснено.

Метою Директиви № 92/75/ЄЕС про вказування за допомогою маркування та позначення стандартної інформації про товар обсягів споживання енергії та інших ресурсів побутовими електроприладами є створення можливостей для гармонізації державних заходів щодо публікування, насамперед шляхом маркування та зазначення інформації про товар, інформації про споживання енергії та інших основних ресурсів, а також додаткової інформації стосовно певних типів побутових електроприладів, дозволяючи таким чином споживачам обирати прилади з більшим енергозбереженням.

Директива 2003/30/ЄС про сприяння використанню біопалива або іншого відновлюваного палива для транспорту спрямована на сприяння використанню біопалива або іншого відновлювального палива для заміни дизеля або бензину для транспортних цілей у кожній державі-члені, з метою сприяння таким цілям, як виконання зобов'язань щодо зміни клімату, екологічна безпека постачання та сприяння відновлювальним енергоджерелам.

Згідно з Директивою 2001/77/ЄС про створення сприятливих умов продажу електроенергії, виробленої з відновлюваних енергоджерел, на внутрішньому ринку електричної енергії держави-члени вживають відповідні заходи для заохочення росту споживання електрики, виробленої з відновлювальних енергоджерел.

Додаток 2

Суміжні органи влади, відповідальні за формування кліматичної політики

Політики у сфері зміни клімату	
Політика у відповідній сфері	Орган, відповідальний за впровадження
Екологічна політика	Міністерство екології та природних ресурсів: затвердження порядку підготовки Національного плану розподілу квот між установками, затвердження порядку функціонування дозвільної системи на викиди парникових газів
Економічна політика	Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Міністерство фінансів, Державна служба статистики
Правова політика	Міністерство юстиції
Міжнародна політика	Міністерство закордонних справ, Міністерство екології та природних ресурсів
Політика у сфері енергетики	Міністерство енергетики та вугільної промисловості, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження
Політика у сфері будівництва	Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження
Політика у сфері комунального господарства	Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження
Політика в аграрному секторі та продовольча політика	Міністерство аграрної політики та продовольства
Земельна політика	Міністерство екології та природних ресурсів, Державне агентство земельних ресурсів, Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру
Політика у сфері управління водними ресурсами	Міністерство екології та природних ресурсів, Державне агентство водних ресурсів
Політика у сфері управління лісовими ресурсами	Міністерство аграрної політики та продовольства, Державне агентство лісових ресурсів
Політика у транспортному секторі	Міністерство інфраструктури, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження
Політика у сфері управління відходами	Міністерство екології та природних ресурсів

Політики у сфері зміни клімату

Політика у відповідній сфері	Орган, відповідальний за впровадження
Освітня політика	Міністерство освіти і науки, Державна служба якості освіти, Національна академія наук України
Інформаційна політика	Міністерство інформаційної політики, Міністерство екології та природних ресурсів
Політика у сфері охорони здоров'я	Міністерство охорони здоров'я, Державна служба України з надзвичайних ситуацій
Політика у сфері наукової діяльності	Міністерство освіти і науки, Національна академія наук
Кадрова політика	Кабінет Міністрів України, Національне агентство України з питань державної служби, Міністерство освіти і науки
Політика у сфері національної безпеки та цивільного захисту населення	Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Міністерство енергетики та вугільної промисловості, Міністерство екології та природних ресурсів

Відповідно до плану заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, на органи державної влади покладено виконання, серед іншого, таких завдань:

- розроблення проектів законів щодо моніторингу, звітності та верифікації викидів ПГ, торгівлі квотами на викиди ПГ — Мінприроди, Мінекономрозвитку, Міненерговугілля, Мінрегіон, Мін'юст, Мінфін, Держенергоефективності;
- схвалення національно визначеного внеску України до Паризької угоди, схвалення Стратегії низьковуглецевого розвитку України на період до 2030 року — Мінприроди, Мінекономрозвитку, Мінрегіон, Міненерговугілля, Мінагрополітики, Мінфін, Держенергоефективності, Національна академія наук (за згодою), Національна академія аграрних наук (за згодою);
- затвердження Державної науково-технічної програми у сфері зміни клімату — Мінприроди, Мінекономрозвитку, ДСНС, МОН, Мінфін, Національна академія наук (за згодою), Національна академія аграрних наук (за згодою), Національна академія медичних наук (за згодою);
- затвердження порядку здійснення моніторингу та звітності викидів парникових газів, затвердження порядку здійснення верифікації викидів парникових газів, затвердження порядку підготовки Національного плану розподілу квот між установками, затвердження порядку функціонування дозвільної системи на викиди парникових газів — Мінприроди, Мінекономрозвитку, Міненерговугілля, Мінрегіон, Мін'юст, Мінфін, Держенергоефективності;
- затвердження комплексного Національного плану з енергетики та зміни клімату

- на 2021–2030 роки — Міненерговугілля, Мінприроди, Мінфін, інші центральні органи виконавчої влади;
- схвалення Стратегії адаптації до зміни клімату України на період до 2030 року — Мінприроди, Мінекономрозвитку, Міненерговугілля, Мінрегіон, Мінагрополітики, Мінфін, Держенергоефективності, Національна академія наук (за згодою), Національна академія медичних наук (за згодою), Національна академія аграрних наук (за згодою);
 - Забезпечення постійного вдосконалення національної системи інвентаризації антропогенних викидів із джерел і абсорбції поглиначами парникових газів — Мінприроди, інші центральні органи виконавчої влади Національна академія наук (за згодою), Національна академія аграрних наук (за згодою);
 - Розроблення рекомендацій з адаптації сільського господарства до зміни клімату на період до 2030 року — Мінагрополітики, Національна академія аграрних наук (за згодою);
 - Розроблення і затвердження середньострокового плану дій з адаптації лісового господарства України до зміни клімату — Держлісагентство, Мінагрополітики, Національна академія аграрних наук (за згодою);
 - Забезпечення розроблення, удосконалення і впровадження державних будівельних норм з урахуванням фактору зміни клімату — Мінрегіон;
 - Забезпечення розроблення і затвердження плану заходів щодо адаптації населення до зміни клімату — МОЗ, Національна академія наук (за згодою), Національна академія медичних наук (за згодою);
 - Підготовка та виконання пілотних проєктів з розроблення і реалізації місцевих планів з адаптації до зміни клімату на рівні регіонів, а також міст, селищ і сіл — місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування (за згодою) та ін.

